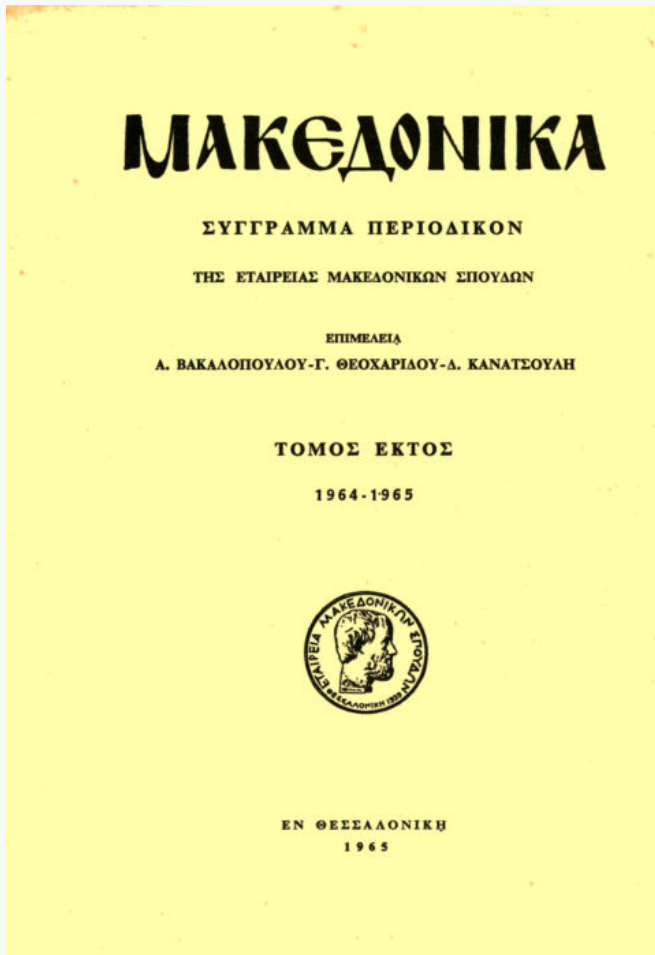

Μακεδονικά

Τόμ. 6, Αρ. 1 (1965)

Η συμμετοχή των Μακεδόνων οπλαρχηγών εις την Επανάστασιν των ηγεμονιών και η εποποιΐα της μονής του Σέκου (1821)

Ι. Κ. Βασδραβέλλης

doi: [10.12681/makedonika.463](https://doi.org/10.12681/makedonika.463)

Copyright © 2015, Ι. Κ. Βασδραβέλλης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Βασδραβέλλης Ι. Κ. (1965). Η συμμετοχή των Μακεδόνων οπλαρχηγών εις την Επανάστασιν των ηγεμονιών και η εποποιΐα της μονής του Σέκου (1821). *Μακεδονικά*, 6(1), 120–151. <https://doi.org/10.12681/makedonika.463>

Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ ΟΠΛΑΡΧΗΓΩΝ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΝ ΤΩΝ ΗΓΕΜΟΝΙΩΝ
ΚΑΙ Η ΕΠΟΠΟΙΪΑ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ ΣΕΚΟΥ (1821)

Κατὰ τὸ ἔτος 1950 ἐκυκλοφόρησεν εἰς β' ἔκδοσιν ἡ ἐργασία μου «ΟΙ ΜΑΚΕΔΟΝΕΣ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΓΩΝΑΣ ΤΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ 1796-1830». Εἰς ἓν ἐκ τῶν κεφαλαίων τῆς ἐργασίας ταύτης ἡσχολήθην μὲ τὴν συμμετοχὴν τῶν ἐκ Μακεδονίας ἀγωνιστῶν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν τὴν ἐκκραγεῖσαν κατὰ μῆνα Φεβρουάριον τοῦ 1821 εἰς τὰς Ἡγεμονίας τοῦ Δουβάβεως.

Ἐκτοτε ὅμως εἶδον τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος πλεῖστα ὄσα ἐγγραφα σχετικὰ μὲ τὴν ἐπανάστασιν ταύτην εἰς τὰς Ἡγεμονίας, προερχόμενα ἐκ τῶν αὐστριακῶν, ρωσικῶν καὶ ρουμανικῶν ἀρχείων ὡς καὶ ἄλλαι τινὲς συμπληρωματικαὶ ἐργασίαι. Ταῦτα εἶναι:

1) Γ. Λαῖου, Πῶς παρεδόθη ὁ ὄπλαρχηγὸς Φαρμάκης εἰς τὸ μοναστήρι τοῦ Σέκου, Ἐπιθεώρησις Τέχνης Τ/Ε 1957 (Αὐστριακὰ ἀρχεῖα) καὶ Ἀνέκδοτες ἐπιστολὰς κ.λ.π. ἐν Δελτίῳ Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολ. Ἐταιρείας Τ/ΙΒ 1958.

2) Ivan Petrovich Liprandi, Capitanul Jordache Olimpiotul Actiunea in Principate in Anul 1821. Ρουμανικὴ μετάφρασις ἐκ τοῦ ρωσικοῦ κειμένου, δημοσιευθέντων ἀμφοτέρων εἰς τὸ Documente Privind Istoria României, τόμος 5ος 1962, ἐκδιδόμενος παρὰ τῆς Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας Βουκουρεστίου.

3) Ν. Μοσχολοῦ, Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως κατὰ τοὺς Τούρκους ἱστοριογράφους κ.λ.π. Ἀθῆναι 1960.

4) Δ. Οἰκονομίδου, Ἄγνωστα ἐγγραφα, ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἐν Μολδαβίᾳ Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν (ἀρχεῖα τῆς Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας) ἐν Δελτίῳ Ἱστορ. καὶ Ἐθν. Ἐταιρείας τόμοι 11, 12, 14.

5) Ἡλ. Φωτεινοῦ, Οἱ ἄθλοι τῆς ἐν Βλαχίᾳ Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τὸ 1821 ἔτος. Λειψία 1846. Ἀναδημοσίευσις Ἀθῆναι 1956.

6) Ἀθ. Γοῦδα, Θανάσης Καρπενησιώτης, προσθήκες καὶ διορθώσεις εἰς τὸν τόμον Ἱστορικῆς βιογραφίας. Ἀθῆναι 1959.

Αί εργασίαι αύται και ιδίως αί δύο πρώται περιέχουν άγνωστους μέχρι τουδε επισήμους ειδήσεις περι τοϋ κινήματος των 'Ηγεμονιών και δίδουν διάφορον έν πολλοίς εικόνα των όσων έγνωρίζομεν μέχρι σήμεραν από τας συγγραφάς παλαιότερων ιστοριογράφων.

Το πλούσιον τουτο ύλικόν επεξεργασθείς, έν συναρτήσει με ότι έγνωρίζομεν μέχρι σήμεραν και με παραβολήν των πηγών και κάθαρσιν των άναποδείκτων ή άμφισβητουμένων, έχρησιμοποίησα εις το παρόν δημοσίευμα, το όποϊον όμως έχει ως κύριον σκοπόν να έρευνήση τας πράξεις των εκ Μακεδονίας άγωνιστών Γεωργάκη Όλυμπίου και 'Ιωάννου Φαρμάκη, εκ των πρωταγωνιστών του κινήματος εκείνου.

Διά τούς προεκτεθέντας λόγους το γενικώτερον θέμα τής έρεύνης επί τής έκκραγείσης εκεί επαναστάσεως έρχεται εις δευτέραν μοίραν και άκροθιγώς έρευνάται ένταϋθα, διότι το κεφάλαιον τουτο τής Νεοελληνικής 'Ιστορίας κατόπιν των νέων πηγών, αίτινες είδον το φώς τής δημοσιότητος κατά την τελευταίαν 10ετίαν, έχει ανάγκην ιδιαίτερας έρεύνης και μελέτης ως συνδεόμενον στενωδώς με τά έν Ρουμανία συμβάντα κατά την ταραχώδη εκείνην έποχήν.

Εις την παρούσαν εργασίαν μεταξύ των άλλων λεπτομερώς διαφωτίζεται ή μεγαλειόδης άμυνα των ύπολειμμάτων των Έλλήνων επαναστατών εις την ιστορικήν μονήν του Σέκου(λ), εύρισκομένην εις τά όρη τής Μολδαβίας, πλησίον των αυστριακών συνόρων. Αί ελάχιστα και ούχι άκριβεις πληροφορίες, τας οποίας είχομεν εκ παλαιότερων συγγραφών ήμετέρων και ξένων ιστοριογράφων, πλουτίζονται ήδη με νέον άγνωστον ύλικόν και παρέχουν σαφεστέραν εικόνα περι των συμβάντων εις την ιστορικήν εκείνην μονήν, ήτις συνεδέθη τόσον πολύ με την έθνικήν μας επανάστασιν του 1821. Αί πληροφορίες τής εκθέσεως του Αυστριακού πράκτορος Wolf, ακολουθήσαντος τά τουρκικά στρατεύματα εκεί, και του Ρώσου συνταγματάρχου L i r g a n d i, ύπηρετούντος τότε ως αξιωματικού πληροφοριών εις την Βεσσαραβίαν, παρέχουν άφθονον και λίαν σημαντικόν ύλικόν διά τά ιστορούμενα γεγονότα. Ανάγκη επίσης να δηλωθή ένταϋθα ότι ή έρευνά μας ελάχιστα, και όπου εκ τής ανάγκης επιβάλλεται, άσχολεϊται με την έν γενει πολιτείαν του Βλάχου επαναστάτου Γ ο υ ν τ ο ρ Β λ α δ ι μ η ρ έ σ κ ο υ.

'Η έκρηξις τής επαναστάσεως του 1821 ήρχισεν από τας 'Ηγεμονίας του Δουνάβεως, ένθα και πολυπληθές ήτο το ελληνικόν στοιχείον και πολλοί ύπήρχον Έλληνες άρχηγοί και άλλοι στρατιωτικοί ύπηρετούντες εις τά στρατεύματα των 'Ηγεμονιών. Μεταξύ των στρατιωτικών άρχηγών, που ύπηρετούν εκεί, εύρίσκοντο και οί εκ Μακεδονίας καταγόμενοι Γεωργάκης Όλυμπιος και 'Ιωάννης Φαρμάκης.

Τὴν 22 Φεβρουαρίου 1821 ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως πρίγκηψ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης, πλήρης ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἐλπίδων, διέβη τὸν ποταμὸν Προῦθον παρὰ τὴν κομόπολιν Σκουλένι καὶ εἰσέβαλεν εἰς τὰς Ἡγεμονίας τοῦ Δουνάβεως. Εἶχεν ὡς ἐπιτελεῖς τοῦ τὸν ἐκ Κοζάνης Γεώργιον Λασσάνην, προαχθέντα ἐν τῷ μεταξὺ εἰς χιλίαρχον καὶ ἐκτελοῦντα καθήκοντα ὑπασπιστοῦ,¹ τοὺς ἀδελφοὺς τοῦ Γεώργιον καὶ Νικόλαον, τὸν συνταγματάρχην τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ Ἑλληνα εὐγενῆ Καντακουζηνόν, τὸν Πολωνὸν ταγματάρχην Γαρνόφσκυ² καὶ ἄλλους Ἑλληνας καὶ Σέρβους.³ Ἡ δύναμις τῶν ὑπὸ τὸν Ὑψηλάντην στρατευμάτων ἀνήρχετο εἰς 3500 πεζοὺς, 200 Κοζάκους καὶ 70 Οὐλάνους τοῦ Γαρνόφσκυ, 4 πυροβόλα καὶ 700 περὶπου σπουδαστὰς κατὰ τὸ πλεῖστον Ἑλληνας, οἱ ὅποιοι ἀπετέλουν τὸν Ἱερὸν Λόχον.⁴

Τὸ ἔμβλημα τῶν ἐπαναστατῶν (κονκάρδα) ἦτο λευκόν, ἐρυθρὸν καὶ μέλαν. Οἱ ἀρχηγοὶ ἔφερον ἐπὶ τοῦ πληγκίου νεκροκεφαλὴν, ὅπως οἱ Πρῶσοι Οὐσάροι τοῦ Φρειδερίκου. Τὸ σῆμα εἶχε τὴν ἔννοιαν ὅτι «πίσω δὲν ὑπάρχει». Τὸ στράτευμα εἶχε 3 σημαίας, αἵτινες ἠδολογήθησαν παρουσιάῳ ὄλων τῶν ἀγωνιστῶν, ὀρκισθέντων μὲ γυμνὴν σπάθην. Ἡ πρώτη σημαία ἦτο τρίχρωμος φέρουσα σταυρὸν μὲ τὴν ἐπιγραφὴν «Ζήτω ἡ ἐλευθερία» καὶ τὸν ἀναγεννώμενον ἐκ τῆς τέφρας φοῖνικα. Ἡ δευτέρα ἔφερον ἐπὶ τῆς μιᾶς ὄψεως τὸν Ἅγιον Γεώργιον καὶ ἐπὶ τῆς ἐτέρας τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ, ὡς συμβολικὴν ἐκδήλωσιν τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Γένους, ἡ δὲ τρίτη ἦτο λευκὴ καὶ ἔφερον εἰς τὸ μέσον πελεκάνον καὶ τὴν ἐπιγραφὴν «Ὁ Θεὸς μαζὺ σου»⁵.

Μόλις ὁ Γεωργάκης Ὀλύμπιος, μεμημένος ἤδη εἰς τὸ κίνημα καὶ ἀρχηγὸς τῆς φρουρᾶς τοῦ Ἡγεμόνος Σούτσου, ἐπληροφορήθη ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης, διαβάς τὸν Προῦθον, ἔφθασεν εἰς τὸ Ἰάσιον, πρᾶτεύουσεν τῆς Μολδαβίας, συνητηθὴ τὴν ἰδίαν νύκτα μὲ τὸν Θεόδωρον Βλαδιμηρέσκου,⁶ Βλάχον ἡγέτην ἀγροτικῆς

¹ Τὴν 25 Φεβρουαρίου 1821 εἰς τὸ Γαλάτσι ὁ Ὑψηλάντης προήγαγε τὸν Λάσσανην εἰς γενικὸν ὑπασπιστήν. Documente Privind Istoria Rominei T/3, σ. 135.

² Γ. Λαῖο, Ἀνέκδοτες ἐπιστολὰς κ.λ.π. ἐν Δελτίῳ Ἰστ. καὶ Ἐθν. Ἐταιρ. T. IB/1958, σ. 97, ἔγγρ. 55. Ἰ. Φιλήμων, ἀνωτ. T/B, σ. 89.

³ Λαῖο, αὐτόθι σ. 52, ἔγγρ. 17.

⁴ Λαῖο, αὐτόθι σ. 50, ἔγγρ. 16.

⁵ Δὲν φαίνεται πιθανὴ ἡ πληροφορία ὅτι καὶ ἡ τρίτη σημαία ἦτο τρίχρωμος, Λαῖο, αὐτόθι σ. 68.

⁶ Ivan Petrovic Liprandi ἐν Documente Privind Istoria Rominei T/5/1962, σ. 414 ἐξ. Ὁ συγγραφεὺς, ἀντισυνταγματάρχης τοῦ Ρωσικοῦ στρατοῦ, διετέλει κατὰ τὴν ἔκκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ἀρχηγὸς τῆς ὑπηρεσίας πληροφοριοφῶν τῆς 16ης ὁμάδος πεζικοῦ μὲ ἔδραν τὴν πόλιν Κισνόβι τῆς Βεσσαραβίας. Ὑπὸ τὴν ιδιότητα

καί κοινωνικήσ επαναστάσεωσ, ήτισ άτάκτωσ καί άρρύθμωσ έξερράγη τόν Ίανουάριον του 1821 έν Ρουμανία, στρεφομένη έναντίον τήσ Φαναριωτικήσ διοικήσεωσ εις τά πριγκηπάτα του Δουνάβεωσ άλλα καί κατά τών έντοπίων Ρουμάνων άρχόντων, ιδίωσ τών μεγάλων γεωκτημόνων.

Ή συνάντησισ με τόν Β λ α δ ι μ η ρ έ σ κ ο υ εγένετο εις τό Βουκουρέστι, πρωτεύουσαν τήσ Βλαχίασ, όπου ειχε καταφθάσει ό Ρουμάνωσ ήγέτης από την κομόπολιν Μότρο, συνοδευόμενωσ από τούσ επιτελεισ του καί έν μέρος του στρατεύματοσ του. Ό Ό λ ύ μ π ι ο σ άνεκοίνωσεν εις τόν Β λ α δ ι μ η ρ έ σ κ ο υ τά σχέδια τήσ Φιλικήσ Έταιρείασ καί την εισβολήν του Ύ ψ η λ ά ν τ ο υ, άλλ' ή απάντησισ του Ρουμάνου δέν ίκανοποίησε τόν Ό λ ύ μ π ι ο ν, μάλλον δέ ένέβαλεν αυτόν εις ύποψίασ. Τήν επομένην ό Ό λ ύ μ π ι ο σ, έχων υπό τάσ διαταγάσ του 1500 άτάκτουσ πολεμιστάσ, έπορεύθη πρόσ συνάντησιν του Ύ ψ η λ ά ν τ ο υ εις τό Μπεντζίλι¹, ένθα παραλαβών τάσ σημαίασ του σώματοσ του καί ένταχθεισ εις τά επαναστατικά στρατεύματα συνώδευσεν τόν άρχηγόν εις Φωξάνην, άφ' ου άνεκοίνωσεν εις αυτόν την ύποπτον διαγωγήν του Β λ α δ ι μ η ρ έ σ κ ο υ, συστήσασ συνάμα την άμεισον κατάληψιν του Βουκουρεστίου.²

Ό Ύ ψ η λ ά ν τ η σ δέν έπαυσε νά έλπίζη ότι θα κατόρθωνε νά προσελκύση τόν Β λ α δ ι μ η ρ έ σ κ ο υ, ύπολογίζων εις τάσ επαναστατικάσ του δυνάμεισ, άλλ' ό Βλάχοσ ήγέτης, όστισ ήδη εύρίσκετο εις τό Βουκουρέστι, συλλαβών 2 έκ τών όπλαρχηγών του Ό λ υ μ π ί ο υ, τόν μουλοκόμπεσην Σ ά β β α ν καί τόν μπαϊρακτάρην (σημαιοφόρον) Τ ο υ ρ κ ο υ λ έ τ ς, έξετέλεσεν με την κατηγορίαν ότι ειχον προβή εις λεηλασίασ, από τάσ όποίασ όμωσ δέν ήτο άπηλλαγμένον καί τό άτακτον στρατεύμα του Β λ α δ ι μ η ρ έ σ κ ο υ. Ή θανάτωσισ τών άξιωματούχων αυτόν του Ό λ υ μ π ί ο υ έξηρέθισεν, ώσ ήτο φυσικόν, τόν Μακεδόνα πολεμιστήν, τή έπιμονή του δέ ό Ύ ψ η λ ά ν τ η σ μετεστάθμευσεν εις την Κολεντινά, απέχουσαν 2 χιλίομετρα του Βουκουρεστίου, ένθα καί έστρατοπέδευσεν.³

Εις την Κολεντινά εγένετο σύσκεψισ όλων τών ήγετών καί άπεφασί-

του ταύτην παρηκολούθησεν έκ του σύνεγγυσ τά ίστορούμενα γεγονότα καί άνεμίχθη εις αυτά. Γλωσσομαθήσ, κάτοχοσ 7 γλωσσών πιθανώσ καί τήσ Έλληνικήσ, ειχε συνάψει σχέσισ με Έταίρουσ ώσ καί τόν Βλαδιμηρέσκου καί διαφόρουσ πολεμιστάσ Έλληνασ, Ρουμάνουσ, Σέρβουσ, Βουλγάρουσ. Άργότερον άνέλαβεν άρχηγόσ του δικτίου κατασκοπείασ τήσ Ρωσίασ εις τά Βαλκάνια. Συνέγραψε πλην τήσ μνημονευομένησ ένταύθα έργασισ διά τόν Όλύμπιον καί τοιαύτην διά τόν Βλαδιμηρέσκου καί άλλουσ. Βλέπε αυτόθι καί εις σ. 8 έξ.

¹ Από τό Μπεντζίλι ό Ύ ψ η λ ά ν τ η σ απέστειλεν έγκύκλιον πρόσ τούσ κατοίκουσ του Βουκουρεστίου υπό χρονολογίαν 18 Μαρτίου 1821 συνιστών όπωσ επανακάμψουν εις τάσ έστίασ των. Αυτόθι σ. 65.

² Lirpandi, αυτόθι σ. 420 έξ.

³ Αυτόθι σ. 420.

σθη νά ζητηθῆ ἐκ νέου ἢ σύμπραξις τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Σέρβων Μίλοσ 'Οβρένοβιτς. Ἀπεστάλη διὰ τὴν συνεννόησιν αὐτὴν ὁ φιλικὸς Ἄριστείδης Παπᾶς ἢ Πώπ, ἐφοδιασμένος μὲ ἐμπιστευτικὰ ἔγγραφα, προδοθεὶς ὁμως καθ' ὁδὸν ὑπὸ τοῦ Σέρβου Ρογκόμπετς εἰς τοὺς Τούρκους συνελήφθη παρὰ τὴν Ὀρσοβαν ἀπὸ τὰ ὄργανα τοῦ Σεκὴρ πασᾶ τοῦ Βελιγραδίου κατασχεθέντων τῶν ἐγγράφων του. Οὗτος μετεφέρθη δέσμιος εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐνθα ὑποβλήθεις εἰς φοβερὰ βασανιστήρια φαίνεται ὅτι προέβη εἰς ὁμολογίας τινάς, μὴ γενομένας ὁμως πιστευτὰς ἀπὸ τοὺς Τούρκους, καὶ τελικῶς ἀπεκεφαλίσθη.¹ Τὰ ἔγγραφα παρεδόθησαν εἰς τὸν Σούτσον πρὸς μετάφρασιν, ἀλλ' ὁ πατριώτης αὐτὸς παρεπλάνησε τοὺς Τούρκους ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον, ὥστε νά μὴ ἀποδώσουν ἰδιαιτέραν σημασίαν εἰς αὐτά. Πάντως ὁ 'Οβρένοβιτς ἔλαβε γνῶσιν τοῦ θέματος ἀπὸ ἐπιστολῆν τοῦ 'Ολυμπίου, μὲ τὸν ὁποῖον συνεδέετο, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἠρνήθη τὴν σύμπραξιν,² φανταζόμενος ὅτι ἀπέχων πάσης ἐπαναστατικῆς κινήσεως θά προσέφερεν ὑπηρεσίαν εἰς τοὺς Τούρκους καὶ θά κατάρθωνε νά ἐξασφαλίσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν του. Τοιοῦτοτρόπος ὁ 'Οβρένοβιτς, χωρὶς νά ἐξυπηρετήσῃ τὴν σερβικὴν ὑπόθεσιν καὶ παρὰ τὰ αἰσθήματα τοῦ σερβικοῦ λαοῦ πρὸς τὸν ἀγῶνα τῶν Ἑλλήνων, ἔβλαψε μὲ τὴν στάσιν του τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν καὶ ἐδυσχέρανε κατὰ πολὺ τὰ σχέδια τοῦ Ὑψηλάντου, ὅστις σοβαρῶς ὑπελόγιζεν ἐπὶ τοῦ σερβικοῦ παράγοντος.

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Βλαδιμηρέσκου, ἀντιλαμβανόμενος ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ ἐξέγερσις θά ἐλάμβανε διαστάσεις, ἀπέστειλεν εἰς τὸν Ὑψηλάντην τὸν ἐκ τῶν ὑπαρχηγῶν του Πάβελ Μακεντόνσκι,³ διὰ νά πληροφορηθῆ, ἂν ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις θά ὑπεστηρίζετο παρὰ τῆς Ρωσίας καί, ἐπειδὴ ὁ ὑπαρχηγός του δὲν εἶχε κατορθώσει νά ἐξακριβώσῃ τὴν ἀλήθειαν, ἀφίχθη καὶ ὁ ἴδιος συναντηθεὶς μὲ τὸν Ὑψηλάντην κατ' ἰδίαν. Δὲν ὑπάρχουν ἐξηκριβωμένα πληροφορία τί διημείφθη μεταξύ τοῦ Ὑψηλάντη καὶ τοῦ Βλαδιμηρέσκου καὶ ἂν ὁ Βλάχος ἐπαναστάτης ὠρκίσθη σύμπραξιν, ὡς εἶχε διαδοθῆ τότε, ἀλλ' ὁ Ὑψηλάντης ἔκτοτε διαγνώσας τὰ ὑποπτα φρονήματα⁴ καὶ δυσπιστήσας πρὸς τὴν ὄλην συμπεριφορὰν του

¹ Λάιος, ἀνωτ. σ. 82, ἔγγρ. 40. Ὁ Φιλήμων ὑποστηρίζει ὅτι ὁ Παπᾶς ἐπρόλαβε νά ἐξαφανίσῃ τὰ ἔγγραφα τοῦτο θεωρῶ μᾶλλον ἀπίθανον. Ὁ καθηγητὴς Μιχ. Λάσκαρης εἰς τὸ ἔργον του Ἑλληνες καὶ Σέρβοι κ.λ.π. σ. 84 ἐξ. τάσσεται μὲ τὴν ἄποψιν τῆς παραδόσεως τῶν ἐγγράφων εἰς τὸν Σούτσον, ὅπερ καὶ πιθανώτερον. Ὁ Liprandi, αὐτόθι σ. 447, γράφει ὅτι ὁ Παπᾶς συλληφθεὶς εἰς τὴν νησιδα τοῦ Δουνάβεως Ἄντὰ Κεμπὴρ ἐξετελέσθη ἐπὶ τόπου.

² Λάιος, αὐτόθι σ. 95. Μοσχόπουλος, ἀνωτ. σ. 149, ἐνθα κατὰ τὰς τουρκικὰς πηγὰς ὁ 'Οβρένοβιτς ἐδήλωσεν εἰς τοὺς Τούρκους τὴν πίστιν τῶν ραγιαδῶν τῆς Σερβίας.

³ Liprandi, αὐτόθι σ. 420.

⁴ Αὐτόθι σ. 422.

άνεθεσεν εις τόν Σάββαν Καμινάρην, Έλληνα όπλαρχηγόν εκ Πάτμου, νά παρακολουθή τās κινήσεις του Βλαδιμηρέσκου. Δέν παρήλθεν όμως πολύ χρονικόν διάστημα και διεπιστώθη ότι ό Βλάχος ήγέτης ήρχισε νά συνάπτη στενωτέρας σχέσεις με τούς Τούρκους¹, αυτό δέ τó γεγονός άνεστάτωσε τήν ελληνικήν ήγεσίαν, ύποχρεωθείσαν εκ τών πραγμάτων νά λάβη μέτρα άμύνης κατά τών ένεργειών του Βλαδιμηρέσκου, τās όποιās έχαρακτήρισεν ως προδοτικάς.

Άρχομένου του μηνός Άπριλίου ό άρχηγός τής επανάστασεως Άλεξ. Ύψηλάντης έγκατέστησε τó μεγαλύτερον τμήμα του στρατεύματος εις τó Τυργοβίτσι, ό όπλαρχηγός Κολοκοτρώνης ώχρωθή εις τήν μονήν Νοτσέτουλ, ό όπλαρχηγός Δούκας παρέμεινεν εις τó Πλοέστι, ό Όρφανός έπίσης εις τó Νοτσέτουλ, ό Γεωργάκης Όλύμπιος έστρατοπέδευσε εις τó Πιτέτσι, ό δέ Σάββας Καμινάρης παρέμεινεν εις τó Βουκουρέστι. Ό κατά τά άλλα γενναίος αυτός όπλαρχηγός, φοβηθείς ότι μετά τήν κατάσχесιν παρά τών Τούρκων τών έμπιστευτικών έγγράφων επί τού συλληφθέντος και εκτελεσθέντος άπεσταλμένου προς τόν Όβρένοβιτς Άριστείδου Παπαθ' άπεκαλύπτετο ή συμμετοχή του εις τήν Έλληνικήν επανάστασιν, ήρχισε νά διστάζη² και νά σκέπτεται νά έγκαταλείψη τόν άγώνα, έπανερχόμενος εις τήν φρουράν του ήγεμόνος Καλλιμάχη και συνεργαζόμενος με τούς Τούρκους.

Η εισβολή του Άλεξ. Ύψηλάντη διεδόθη ταχέως εις τήν Εύρώπην. Ό καγκελλάριος τής Αύστρίας πρίγκηψ Μέττερνιχ, θιασώτης του δόγματος του status quo, έπέτυχε νά πείση τόν διστακτικόν Τσάρον Άλέξανδρον τόν Α³ ότι ή επανάστασις τών Ήγεμονιων ήτο συναφής με τά δημοκρατικά κινήματα τών καρμπονάρων και τών κομμουνέρους εις τήν Ιταλίαν και τήν Ισπανίαν και ότι, άν ό Ρώσος αυτοκράτωρ άφηνε νά ύπονοηθή ότι ό πρώην ύπασπιστής του Άλέξανδρος Ύψηλάντης έτύγγανε τής συγκαταθέσεώς του εις τήν επανάστασιν τών ρουμανικών πριγκηπάτων, τó θράσος τών άπανταχοϋ τής Εύρώπης επαναστατικών στοιχείων θά υπερέβαινε πάν όριον. Η ευρωπαϊκή άπολυταρχία δέν ήνείχετο τά δημοκρατικά κινήματα και ήδιαφόρει τελείως εις πāsαν άπελευθερωτικήν κίνησιν τών ύποδούλων λαών, τήν όποιαν προσεπάθει νά καταπνίξη έν τή γενέσει της. Ίδιαιτέρως ό άναπληρωτής του Αύστριακού καγκελλαρίου βαρώνος φόν Στοϋρμερ κατεφέρετο διαρκώς κατά του ελληνικού επαναστατικού κινήματος.⁴ Ό αυτοκράτωρ τής Ρωσίας, παρα-

¹ L i p r a n d i, αυτόθι σ. 447. Ό Βλαδιμηρέσκου έπεκονινώνει και γραπτώς με τούς Τούρκους μέσω του φίλου του Μουράτ άγά.

² Αυτόθι σ. 422.

³ Σ. Λάσκαρη, Διπλωματική Ίστορία τής Εύρώπης (1814-1914), σ. 40.

⁴ Λάιος, αυτόθι σ. 76, έγγρ. 45.

συρθείς ἐκ τῶν εισηγήσεων τοῦ Μέρτερνιχ, ἀπεκήρυξε δημοσίᾳ τὸν Ὑψηλάντην.¹ Ἀλλὰ καὶ ὁ Οἰκουμενικὸς πατριάρχης² ἐξηναγκάσθη ὑπὸ τῆς Πύλης νὰ ἐκδώσῃ ἀφορισμὸν κατὰ τοῦ Ὑψηλάντη καὶ τῆς ἐλληνικῆς ἐξεγέρσεως. Τὸν ἀφορισμὸν τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ὀρθοδοξίας, διέταξεν³ ὁ ἡγεμὼν Καλλιμάχης ν' ἀναγνώσουν οἱ ἱερεῖς εἰς τὰς ἐκκλησίας, ἀλλ' ὁ Ὀλύμπιος, πληροφορηθεὶς τοῦτο καὶ εἰσελθὼν εἰς μίαν τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Βουκουρεστίου, ἀπηγόρευσε τὴν συνέχισιν τῆς ἀρξαμένης ἀναγνώσεως τῆς ἐγκυκλίου.

Τ' ἀνωτέρω γεγονότα ἐπηρέασαν τὸν φιλόπατριν στρατηγόν. Ἦρξισε νὰ κλονίζεται καὶ νὰ ὑποπίπτῃ εἰς σφάλματα. Ὑπέικον εἰς ὑποβολιμαίας εισηγήσεις, ἀφῆρσε τὴν ἀρχηγίαν τῶν ἀτάκτων ἀπὸ τὸν Ὀλύμπιον, γνώστην προσώπων, πραγμάτων καὶ συνθηκῶν, καὶ ἄφησεν αὐτὸν ἄπλοδν ἀρχηγὸν τοῦ σώματος του. Ὁ Ὀλύμπιος ὑπερήφανος καὶ ἀξιοπρεπῆς δὲν παρεπενέθη ἀποβλέπων μόνον εἰς τὸν γενικὸν σκοπὸν τῆς ἐπιτυχίας τῆς ἀρξαμένης ἐπαναστάσεως. Μόνος ἀρμόδιος, ὡς ἐκ τῆς πείρας καὶ τῆς πολυετοῦς ὑπηρεσίας εἰς τὰ πριγκηπᾶτα τοῦ Δουνάβεως ἀλλὰ καὶ τῶν προσωπικῶν του σχέσεων μὲ ἄλλους πολεμιστὰς τῶν Βαλκανικῶν Χωρῶν, νὰ γνωρίζῃ τὴν σύνθεσιν καὶ τὰς δυνατότητας τῶν νεοστρατευθέντων Ἑλλήνων, Σέρβων, Βουλγάρων καὶ Ρουμάνων, ἐξέθεσεν εἰς τὸν Ὑψηλάντην φανερώς τὴν γνώμην του. Ὁ Ὀλύμπιος ἐπίστευεν ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ διεξαχθῇ ἄγων κατὰ τοὺς κανόνας τῆς στρατιωτικῆς τακτικῆς, ὡς ὑπεστήριζεν ὁ Ὑψηλάντης, πρῶν ὑποστράτηγος τοῦ Ρωσικοῦ στρατοῦ, καὶ ἐπρότεινε τὴν διεξαγωγὴν ἀτάκτου πολέμου συνεχοῦς καὶ ἐξαντλητικοῦ εἰς διάφορα σημεῖα τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαβίας, ἀλλ' ὁ ἀρχηγὸς δὲν ἐνέκρινε τὴν τοιαύτην ἐνέργειαν, ἐπιβαλλομένην ὅμως ἐκ τῶν πραγμάτων καὶ τοῦτο ὑπῆρξε σφάλμα, ὡς ἀπεδείχθη ἐν τῇ ἐξελίξει τοῦ ἀγῶνος.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Βλαδιμηρέσκου ἀπεχώρησεν ἐκ τοῦ ἐν Κολεντίνᾳ στρατηγεῖο τοῦ Ὑψηλάντου καὶ διέταξε τὸν κύριον ὄγκον τῶν στρατευμάτων του νὰ κατευθυνθῇ διὰ Τσιντσαρένι, Κραγιόβας καὶ Σλάτινας πρὸς Βουκουρέστι, ὅπου ἤδη ἀπὸ ἡμερῶν εἶχεν ἐγκαταστήσει τὸ στρατηγεῖόν του μὲ ἐν τμήμα ἀφωσιωμένων ἐπιτελῶν καὶ πανδούρων.⁴

¹ Παρὰ τὰς προσπάθειάς τοῦ κόμητος Καποδίστρια, ὅστις εἶχε συνοδεύσει μετὰ τοῦ κόμητος Νεσελρόδε τὸν Ἀλέξανδρον εἰς Λάιμπαχ (Λουμπλιάνα) εἰς τὸ ἐκεῖ συνελθὸν συνέδριον, οὗτος ἀπεκήρυξε τὸν Ὑψηλάντην καὶ διέγραψε ἐκ τοῦ στρατεύματος. Μιχ. Λάσκαρη, τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα Τ/Α, σ. 51.

² Ἐκ τῶν τουρκικῶν πηγῶν προκύπτει ὅτι ἡ Ἀγγλικὴ Πρεσβεία ἐν Κωνσταντινούπολει εἶχεν εἰδοποιήσει τὴν Ὑψηλὴν Πύλην περὶ τοῦ προπαρασκευαζομένου ἐλληνικοῦ κινήματος. Μοσχόπουλος, ἀνωτ. σ. 129.

³ Λάιτος, αὐτόθι σ. 85.

⁴ Ἡλ. Φωτεινοῦ, Οἱ ἄθλοι τῆς ἐν Βλαχίᾳ Ἑλλήν. Ἐπαναστάσεως τὸ 1821

Ὁ Βλαδιμηρέσκου ἐπεχείρησε νά ἐνεργήσῃ δι' ἴδιον λογαριασμόν ὡς ἀρχηγός ἀγροτικῆς καί κοινωνικῆς ἐπαναστάσεως, στρεφομένης, ὡς ἀνωτέρω ἐξετέθη, τόσον κατά τῆς Φαναριωτικῆς διοικήσεως ὅσον καί κατά τῶν ἐντοπίων Ρουμάνων ἀρχόντων, ἀδιαφορῶν τῆ θά ἔπραττεν ὁ Ὑψηλάντης¹ πρὸς εὐδόωσιν τοῦ ἀναληφθέντος ἔργου.² Εἰσελθὼν ἐπὶ κεφαλῆς τῆς κυρίας δυνάμεώς του εἰς τὸ Βουκουρέστι, ἀνερχομένης εἰς 3000 πεζοὺς καί ἐφίππους, ἀποτελουμένης δὲ ἐκ Ρουμάνων πανδούρων, Ἑλλήνων, Σέρβων καί Ἀλβανῶν³ καί συνοδευόμενος ἀπὸ τοὺς ὑπαρχηγούς του Χατζηπρόνταν καί Μακεδόσκι, κατηρθύνθη εἰς τὸν ἐκεῖ μητροπολιτικὸν ναόν, εἰς τὸν ὁποῖον ὁμως οὐδεμία τῶ ἐγένετο ὑποδοχή, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἐνθουσιᾶδῃ ὑποδοχῆν, τῆς ὁποίας ἔτυχεν ὁ Ὀλύμπιος ἀφιχθεὶς ἐκεῖ μὲ 400 ἐφίππους πολεμιστὰς καὶ 3 σημαίας. Τοῦτο ἐξηρέθισε ἔτι περισσότερον τὸν Βλαδιμηρέσκου, ἡ δὲ δυσαρέσκεια διαφαίνεται καθαρῶς πλέον, διότι τὸν τῶν ἄλλοις ὁ ἐν Βουκουρεστίῳ Ρουμᾶνος μητροπολίτης Διονύσιος Λοῦπο κατά τὴν εἴσοδον τοῦ Βλάχου ἐπαναστάτου ἠτοιμάσθη εἰς ἐνδειξιν ἀποδοκιμασίας ν' ἀναχωρήσῃ ἐκ τῆς ἔδρας του, ἐμποδισθεὶς ἐν τέλει.⁴

Ὁ Ὑψηλάντης, πεισθεὶς περὶ τῶν διαθέσεων τοῦ Βλαδιμηρέσκου, ἐθεώρησε σκόπιμον, ὡς προληπτικὴν ἐνέργειαν, ν' ἀποσπάσῃ ἐκ τῶν στρατευμάτων αὐτοῦ πολλοὺς Ἕλληνας, Βουλγάρους καί Σέρβους καί νά θέσῃ αὐτοὺς ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ὀλύμπιου, χωρὶς νά διαμαρτυρηθῇ ὁ Βλάχος ἡγέτης, φοβηθεὶς τὸν Ὀλύμπιον καί τὸν Καντακουζηνόν. Ἀναχωρήσας δὲ ἀπὸ τὸ Βουκουρέστι καί συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν Χατζηπρόνταν Γρηγορίεβιτς,⁵ Σέρβον όπλαρχηγόν καί τὸν Δημήτρι Μακεδόσκι, μετεστάθμευσεν εἰς τὸ Κοτροτσέ-

ἔτος, Λειψία 1846. Ἀναδημοσίευσίς, Ἀθήναι 1956, σ. 21 ἐξ. Βλέπε καί Δ. Οἰκονομίδου, Ἀγνωστα ἔγγραφα κ.λ.π. ἐν Δελτίῳ Ἱστορ. καί Ἐθνολ. Ἐταιρείας Τ/11 (1956) καί εἰς τόμους 12 καί 14.

¹ Ἑλληνικά Τ/Η (1934), σ. 209 ἐξ., ἐνθα περίληψις τοῦ ἔργου τοῦ Ρουμάνου I. Filitti ὑπὸ τὸν τίτλον «Πολιτικά καί κοινωνικά ζυμώσεις εἰς τὰς Ρουμανικὰς Ἡγεμονίας» 1821-1828.

² Λάιτος, αὐτόθι σ. 6.

³ Φωτεινός, ἀνωτ. σ. 56 ἐξ.

⁴ Οἰκονομίδης, αὐτόθι σ. 143 ἐξ.

⁵ Χατζηπρόντας Γρηγορίεβιτς, Σέρβος πατριώτης καί ἀρχηγός τοῦ κινήματος τοῦ ἔτους 1814, τὸ ὁποῖον κατέστειλεν ἐν Σερβίᾳ ὁ Σουλεϊμάν πασάς βοηθούμενος ἀπὸ τὸν Ὀβρένοβιτς. Μ. Λάσκαρης, αὐτόθι σ. 19. Ὁ Σέρβος αὐτὸς βοεβόδας ἀπέθανεν ἀργότερον εἰς τὸ Χοτίν τῆς Βεσσαραβίας. Εἶχεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς του τὸς Σέρβους όπλαρχηγούς Στόϊκο καί Τσολάκ, συμπράξαντας ἀργότερον μετὸν Ὀλύμπιον, ἐνα ντουφεκιστήμιασι καί ἄλλους διακεκριμένους Σέρβους συνεργάτας. Lirrandi, αὐτόθι σ. 447.

νι, πολλά διαλογιζόμενος κατά τοῦ ἀρξαμένου ἑλληνικοῦ ἀγώνος.¹

Ἐνθ' ταῦτα συνέβαινον εἰς τὴν Βλαχίαν, τὴν 17 Μαρτίου 1821 εἰς τὸ Ἰάσιον τῆς Μολδαβίας, ἐντὸς τῆς ἀρχοντικῆς οἰκίας τοῦ ἐκ Βλάστης τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας ἐπιφανοῦς Ἑλληνοῦ καὶ μετέπειτα μεγάλου εὐεργετοῦ τοῦ Ἐθνους Κωνσταντίνου Βελλίου, ὅπου διέμενον ὁ ἔτερος τῶν ἀρχηγῶν τῶν ἀτάκτων στρατευμάτων τῶν Ἡγεμονίων Ἰωάννη Φαρμάκης, ἐγένετο πανηγυρική τελετὴ τῆς ὑψώσεως τῆς ἐπαναστατικῆς σημαίας ἐν Μολδαβίᾳ.² Παρόντος τοῦ Ἰωάννου, Ὀλυμπίου, Φαρμάκη καὶ ἄλλων ἀρχηγῶν, ὁ ἀρχιμανδρίτης Παπαβασιλείου, ἔψαλε τὴν ἱεροτελεσίαν, ὁ Κωνσταντῖνος Ἀριστέας ἐξεφώνησε συγκινητικὸν πατριωτικὸν λόγον, οἱ δὲ πολεμισταὶ ἀνασπᾶσαντες τὰ ξίφη, ἔψαλλον τὸν Θούριον τοῦ Ρήγα Βελεστινλή. Τὸ πλῆθος, ἐξεληθὸν τῆς οἰκίας τοῦ Βελλίου, προπορευομένου δὲ τοῦ κλήρου καὶ τῶν ἀρχηγῶν ψαλλόντων «Σῶσον Κύριε τὸν λαόν σου», διέγραψε κύκλον καὶ ἀκολούθως ὑπὸ πυκνῶν πυροβολισμῶν ἐπανῆλθεν εἰς τὸ κατάλυμα τοῦ Φαρμάκη, ἔνθα καὶ ἀνηρτήθη ἡ σημαία τῆς ἐπαναστάσεως. Εἰς τὴν πατριωτικὴν αὐτὴν τελετὴν, ὡς ἦτο φυσικόν, οὔτε ὁ Βλαδιμηρέσκου οὔτε ὁ Σάββας προσῆλθον, ἀρκεσθέντες νὰ ὑψώσουν ἕκαστος ἰδιαιτέραν σημαίαν, φέρουσαν τοπικὰ σύμβολα.³

Ἀνεξαρτήτως ὁμοῦ τῆς πατριωτικῆς αὐτῆς τελετῆς αἱ συνθῆκαι προοιωνίζοντο δυσμενεῖς, ἀναρχία παρετηρεῖτο εἰς τὴν ὅλην ἐπαναστατικὴν κίνησιν,⁴ ὁ καιρὸς παρήρχετο καὶ ὁ Ἰωάννης προσπαθῶν νὰ συμβιάξῃ διαρκῶς ἀναφύομενα σοβαρότατα ζητήματα, παρημέλει τὸ σοβαρώτερον πλεονέκτημα, τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ ἐπιδιώξῃ καὶ νὰ ἐπιτύχῃ ἢ ἐκραγεῖσα ἐπανάστασις, τουτέστιν τὴν κατάληψιν τῆς Βλαχίας καὶ τῆς Μολδαβίας, ὅπου ἐλάχιστοι ὑπῆρχον τουρκικαὶ φρουραί.

Τὴν 1 Ἀπριλίου 1821 ὁ ἀχηγὸς ἔκρινε σκόπιμον μὲ τὰς ὑπ' αὐτὸν δυνάμεις νὰ μετασταθμεύσῃ εἰς Τυργοβίστι, ὁ δὲ Ὀλύμπιος μὲ 1500 ἄνδρας εἰς τὸ Πιτέτσι, μεταξὺ τῆς ἐπισταθμίας τοῦ Ἰωάννη καὶ τοῦ ποταμοῦ Ὀλτε. Εἰς τὸ Τυργοβίστι συνεκροτήθη πολεμικὸν συμβούλιον, εἰς τὸ ὁποῖον συμμετέσχον οἱ ἀρχηγοὶ τῶν στρατιωτικῶν μονάδων, ἀπεφα-

¹ Διὰ τοὺς κρυφίους διαλογισμοὺς καὶ τὰ σχέδια τοῦ Βλαδιμηρέσκου βλέπε Λάτιον, ἀνωτ. σ. 80, ἔγγρ. 39, 40 Ἰ. Filitti, ἀνωτ. σ. 218, ὅστις ὑποστηρίζει ὅτι ὁ Βλαδιμηρέσκου, ἀπελπισθεὶς διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ κινήματος τοῦ Ἰωάννη, ἀπεφάσισε νὰ μείνῃ πιστὸς εἰς τοὺς Τούρκους, γεγονός πὸ συνέφερεν εἰς τοὺς Ρουμάνους.

² Φιλήμων, ἀνωτ. Τ/Α σ. 114, Τ/Β, σ. 99, 133. Ὁ Βέλλιος, πλουτίσας ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, τυγχάνει ὁ χορηγὸς τοῦ μεγάλου κληροδοτήματος, ἐκ τῶν πόρων τοῦ ὁποίου τόσοι Ἕλληνες ἐκ Μακεδονίας ἐσπούδασαν. Κεραμόπουλλος, Μητρήων κληροδοτημάτων Τ/Α σ. 1097: Λάτιος, αὐτόθι σ. 78, ἔγγρ. 38, Φωτεινός, ἀνωτ. σ. 97 ἔξ.

³ Φωτεινός, ἀνωτ. σ. 89 ἔξ.

⁴ Φωτεινός, ἀνωτ. σ. 68 ἔξ.

σίση δὲ ἡ ὀργάνωσις καὶ ἡ κατανομή τῶν δυνάμεων ὡς καὶ ἡ ἀνεγερσις χαρακωμάτων. Ὁ ἐπαναστατικὸς στρατὸς διέθετεν ἐν συνόλῳ 7 πυροβόλα παλαιὰ ἄνευ ἐξαρτημάτων καὶ ἀνταλλακτικῶν μὲ ἀρχηγὸν τὸν χιλιάρχον Βασίλειον Καραβιάν, ἄσημον καὶ ἐπιπόλαιον ἀξιωματικόν.¹

Κατὰ τὸ διαρρηθεὺς διάστημα τὸ ἀρξάμενον μὲ ἐνθουσιασμόν, ἀλλὰ βραδέως καὶ ἀρρήθμως ἐξελισσόμενον ἐπαναστατικὸν κίνημα τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰ πριγκηπᾶτα τοῦ Δουνάβεως, ἡ τουρκικὴ Κυβέρνησις, ἡ ὁποία διὰ τῶν φρουρῶν τῆς, τῶν πρακτόρων καὶ τῶν κατασκόπων τῆς παρηκολούθει μετὰ προσοχῆς τὰ διαδραματιζόμενα ἐκεῖ, ἀντεμετώπισεν ἀποφασιστικά. Μὴ τολμῶσα νὰ παραβιάσῃ τὴν ἡγγυημένην συνθήκην τοῦ Βουκουρεστίου,² κατῴρθασε νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἔγκρισιν τοῦ ἐν Λάϊμπαχ (Λουμπιάννα) συνελθόντος συνεδρίου, ὅπως ἐξοντώσῃ τοὺς ἐπαναστάτας. Τὸ τουρκικὸν στρατηγεῖον ἀνέθεσε τὸ ἔργον τοῦτο εἰς τὸν σερασκέρην τῆς Σιλιστρίας καὶ τοὺς πασάδες τῆς Σιλιστρίας καὶ τοῦ Βιντίν. Τὰ τουρκικὰ στρατεύματα συνεκεντρώθησαν εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Δουνάβεως. Ἀπὸ τὴν περιοχὴν τῆς Βραΐλας ὁ Γιουσούφ πασᾶς ἀπέστειλεν εἰς τὴν Μολδαβίαν τὸν Κεχαγιάμπεην, καθὼς καὶ τὸν Σελήχ πασᾶν μὲ 12.000 ἄνδρας καὶ 13 πυροβόλα. Ἀπὸ τὸ Βιντίν ἀπεστάλη ὁ σιλιχτάρης τοῦ Ντερβίς πασᾶ μὲ τὰς δυνάμεις τοῦ υἱοῦ τοῦ Καραφεήζ, συμποσομένεας εἰς 4.000 ἄνδρας μὲ 6 πυροβόλα, ἀπὸ τὸ Ρουχτσουκι 1000 ντελῆδες (ἄτακτοι ἵππεις) μὲ ἀρχηγὸν τὸν Ὄσμαν μπέην καὶ τὸν ἀδελφὸν τοῦ Χακῆ πασᾶ, ἀπὸ τὴν Σιλιστρίαν 6200 ἄνδρες καὶ 14 πυροβόλα ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Κεχαγιάμπεη Ἀχμέτ, μὲ τὸν ὁποῖον συνέπραττεν ὁ Κιουστσιούκ Ἀχμέτ καὶ ὁ διοικητὴς τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς Ὄσμαν ἀγάς. Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω δυνάμεων ἀπὸ τὴν Νικόπολιν καὶ ἄλλας περιοχὰς συνεκεντρώθησαν καὶ ἄλλα στρατιωτικὰ ἀποσπάσματα, ὥστε πλέον τῶν 25.000 ἀνδρῶν τακτικοῦ ἐμπειροπολέμου τουρκικοῦ στρατοῦ μετὰ 33 πυροβόλων ἐπρόκειτο ν' ἀντιμετωπίσουν τοὺς 6.000 κατὰ τὸ πλεῖστον ἀτάκτους ἄνδρας τοῦ Ψηλάντη, διαθέτοντας καὶ 7 πυροβόλα παλαιά.

Οἱ Τούρκοι εἰσέβαλον εἰς τὰ πριγκηπᾶτα τοῦ Δουνάβεως κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ πρώτου δεκαημέρου τοῦ μηνὸς Μαΐου³ καὶ κατέλαβον τὴν Κραγιόβαν καὶ τὸ Βουκουρέστι. Μία ἀναγνωριστικὴ φάλαγξ ἐκ τῶν δυνάμεων τοῦ Σελήχ πασᾶ, ἀποτελουμένη ἐκ 200 ἀνδρῶν, κινουμένη πρὸς τὸ Κालαράσι, συνεκρούσθη μὲ ἰσάριθμον δύναμιν τοῦ Γεωργάκη Ὀλυμπίου, ἡ ὁποία κατεῖχε στενωπὸν καὶ ὑποστᾶσα σημαντικὰς ἀπολλείας εἰς

¹ Liprandi, αὐτόθι σ. 420 ἐξ.

² Liprandi, αὐτόθι σ. 424 ἐξ.

³ Liprandi, αὐτόθι σ. 425 ἐξ.

νεκρούς και αιχμαλώτους ώπισθοχώρησε. Ἐπανακάμπτων ὁ Ὀλύμπιος εἰς Πιτέτσι συνέλαβε καθ' ὁδὸν ταχυδρόμον τοῦ αὐστριακοῦ διπλωμάτου Οὐδρίσκι, κομίζοντα ἐπιστολὴν τοῦ Βλαδιμηρέσκου¹ πρὸς τὸν ἀρχηγὸν τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων, τῶν κινουμένων ἐκ Σιλιστρίας, δι' ἧς ὑπέσχετο τὴν σύλληψιν ἢ τὸν φόνον τοῦ Ὑψηλάντη καὶ τοῦ Ὀλυμπίου.

Τοῦτο ἐνεποίησε μεγάλην αἴσθησιν εἰς τοὺς Ἕλληνας, οἵτινες ἤρχισαν νὰ λαμβάνουν σοβαρὰ μέτρα προφυλάξεως κατὰ τοσοῦτον μᾶλλον, καθ' ὅσον ὁ μπίμπασης (χιλιάρχος) Σάββας Καμινάρης, διαφωνήσας πρὸς τὸν Βλαδιμηρέσκου, παρουσιάσθη εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Ὑψηλάντη καὶ ἀπεκάλυπεν ὅτι ὁ Βλάχος ἐπαναστάτης, ἡγούμενος 2200 πανδούρων, 500 ἰπέων τοῦ Χατζηπρόντα καὶ Μακεντόνσκι καὶ 7 πυροβόλων, μετεστάθμευσεν ἀπὸ τὸ Κοτροτσέμι μετὰ τὴν κατάληψίν του ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ ἐν συνεννοήσει μὲ αὐτοὺς ἐσκόπει νὰ ἐπιτεθῆ κατὰ τῆς ἐλληνικῆς παρατάξεως ἐκ τῶν νώτων. Ὅταν ἐφθάσεν εἰς τὸ Γολέτσι, τὸ ὅποιον ἀπέχει 9 βέρστια ἀπὸ τὸ Πιτέτσι², ὅπου εὐρίσκειτο τὸ ἀρχηγεῖον τῶν Ἑλλήνων ἐπαναστατῶν, ἢ ὑπὸ τὸν Ὀλύμπιον καὶ τὸν Φαρμάκην δύναμις, ὑποψιαζομένη ἐπίθεσιν τοῦ Βλαδιμηρέσκου, παρετάχθη εἰς μάχην, διαθέτουσα καὶ 3 πυροβόλα. Ὁ Ὀλύμπιος, ἀποσπασθεὶς ἀπὸ τὰ στρατεύματά του, ἐπροχώρησε μόνος μὲ τὴν τόλμην, πού τὸν διέκρινε, καὶ συνδιελέχθη μὲ τὸν Βλάχον ἠγέτην, ἐλέγξας αὐτὸν διὰ τὴν ἐπιδεικνυομένην διαγωγὴν. Ὁ Βλαδιμηρέσκου προσεπάθησε νὰ δικαιολογηθῆ, ἀλλ' ὁ Ὑψηλάντης καὶ οἱ ἄλλοι ἀρχηγοί, ἐπιθυμοῦντες συνεννόησιν καὶ συνεργασίαν, συμφέρουσαν εἰς ἀμφοτέρας τὰς παρατάξεις, ἔδειξαν γενναιοψυχίαν καὶ ἠφιλία ἔστω καὶ φαινομενικῶς ἐπανασυνοδέθη.³ Ἐμείναν σύμφωνοι νὰ βοηθῶνται ἀμοιβαίως⁴ εἰς περίπτωσιν, καθ' ἣν οἰονδήποτε ἐκ τῶν στρατευμάτων θὰ ἐδέχτο ἐπίθεσιν τῶν Τούρκων, καὶ κατήρτισαν γραπτὴν συμφωνίαν, τὴν ὁποίαν ὑπέγραψαν ὁ Βλαδιμηρέσκου, ὁ Μακεντόνσκι, ὁ Χατζηπρόντας, καθὼς καὶ ὁ Ὑψηλάντης, ὁ Ὀλύμπιος καὶ ὁ Φαρμάκης.

Ἡ ἐπελθοῦσα συμφωνία ὑπέσχετο εὐάρεστον ἐξέλιξιν διὰ τὸ κίνημα τῶν Ἡγεμονιδῶν. Πέραν τούτου εἶχεν ἀποδειχθῆ ὅτι ὁ Βλαδιμηρέσκου δὲν ἦτο εὐκόλον νὰ προσβάλῃ τοὺς Ἕλληνας, παραμένων δὲ ἔστω καὶ ἐξ ἀνάγκης σύμμαχος, τὸ κέρδος διὰ τὸν ἀγῶνα θὰ ἦτο σημαντικόν.

Δυστυχῶς αἱ ὑποσχέσεις καὶ ἡ γραπτὴ συμφωνία ἐπ' ὀλίγας μόνον ἡμέρας διετηρήθησαν, διότι ὁ Βλαδιμηρέσκου, βλέπων ὅτι ὁ Ὀλύμ-

¹ Liprandi, αὐτόθι σ. 447.

² Liprandi, αὐτόθι σ. 425.

³ Φιλήμων Τ/Β σ. 163 ἐξ. Φωτεινὸς σ. 105 ἐξ.

⁴ Liprandi, αὐτόθι ἐξ.

πιος έπαιξε πρωτεύοντα ρόλον εις την επανάστασιν ώς γνώστης προσώπων και καταστάσεων, παρεσκεύασε δολοφονικην άπόπειραν κατ' αυτόν, άποτυχοῦσαν όμως ένεκα τής άρνήσεως του έπιφανούς Βουλγάρου Άλεξάνδρου και τών όπλαρχηγών Κωνσταντίνου και Δημητρίου. Συνέβη όμως και έτερον γεγονός, τó όποιον επέσπευσε την έκκαθάρισιν τής δημιουργηθείσης παρά του Βλαδιμηρέσκου καταστάσεως. 'Ο Δημήτρης Μακεντόνσκι,¹ πρώτος ύπαρχηγός του Βλαδιμηρέσκου, επιστρέφων εις Γολέστι, συνήντησε τυχαίως καθ' όδόν τον έπαρχον Γκόρα και Μεχεντίτσι,² παρά του όποιου έ πληροφορήθη ότι ό Βλάχος ήγέτης τó συγκεντρωθέν έξ έράνου μεταξύ τών χωρικών ύπερ του επαναστατικού άγώνος ποσόν έξ ενός έκατομμυρίου λέι, ώς και διάφορα άλλα χρήματα, απέκρυσεν από τους ύπαρχηγούς του άποστειλάς ταυτα μυστικώς διά του έμπίστου του Γκίτσα 'Οπράν εις Αυστριαν, ίνα κατατεθοῦν έπ' όνόματι του εις αυστριακήν Τράπεζαν. 'Η πρῶξις αύτη του Βλαδιμηρέσκου έξηγηρίωσε τον Μακεντόνσκι, όστις κατηγόρησε δημοσίως τον άρχηγόν του ότι προτίθεται ν' αναχωρήσει εις την Αυστριαν, ένθα και απέστειλε τά χρήματα, τά προοριζόμενα διά τó στρατεύμα. Φοβηθείς ό Βλαδιμηρέσκου τόσον τον Μακεντόνσκι όσον και τον Χατζηπρόνταν, διαθέτοντας σημαντικήν δύναμιν εις τά στρατεύματά του, έδωσε μυστικές οδηγίας νά μειωθή ή δύναμις αύτη και νά δολοφονηθοῦν μερικοί όπλαρχηγοί, άφοσιωμένοι εις τους Σέρβους αυτούς πολεμιστάς. Μόλις έ πληροφορήθη τούτο ό Μακεντόνσκι, έσπευσεν άμέσως έπί τόπου με τους άνδρας του επιτυχόν την τελευταίαν στιγμήν νά διασώση έκ τής άγχόνης 7 έκ τών καλύτερων του όπλαρχηγών, ενός μόνον όνόματι 'Ιοανίτσα έκ Γκόρας άπαγχονισθέντος. Έκμανεις διά τας δολοφονίας ταύτας ό Μακεντόνσκι παρέλαβε τον Χατζηπρόνταν και μεταβάς εις τó έλληνικόν στρατηγείον, παρεκάλεσε τον 'Ολύμπιον νά σπεύσει με τους άνδρας του νά συλλάβη τον Βλαδιμηρέσκου.

Πεισθείς ό 'Ολύμπιος ότι καθίστατο πλέον άνέφικτος πάσα περαιτέρω συνεργασία με τον Βλαδιμηρέσκου, κατήρτισε μικρόν

¹ Οί άδελφοί Μακεντόνσκι, Δημήτρης και Πάβελ, σερβικής καταγωγής (οί πρόγονοί των ειχον έγκατασταθή εις Βουλγαριαν), ήσαν έξαιρέτοι πολεμιστάι. 'Ο Δημήτρης ήτο κάτοχος ξένων γλωσσών και ευφύεστατος. Μετά την άποτυχίαν τής επαναστάσεως άπεσύρθη εις Βεσσαραβίαν, ένθα παρέμεινε μέχρι του έτους 1829, έγκατασταθείς έν συνεχείαι εις Βουκουρέστι. Ένεπλάκη εις δικαστικούς άγώνας, προφανώς δι' οικονομικούς λόγους, με την χήραν του 'Ολύμπιου Στάναν. 'Η ύπόθεσις αύτη, άφ' ου κατ' επανάληψιν συνεζητήθη εις τά ρωσικά δικαστήρια του Κισνόβι, τελικώς διεπιβάσθη εις την Σύγκλητον. Lirrandi, αὐτόθι σ. 436 έξ.

² Lirrandi, αὐτόθι σ. 425 έξ.

ἀπόσπασμα ἐξ ἀφωσιωμένων καὶ ἀνδρείων συντρόφων τοῦ καί, ἀφ' οὗ διέταξεν, ὅπως τὸ κύριον σῶμα ἀκολουθῆ ἐξ ἀποστάσεως, ἀφίχθη εἰς τὸ Γολέστι καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Βλάχου ἠγέτου, συνδιαλεγόμενον τὴν ὥραν ἐκείνην μὲ τοὺς ἀξιωματικούς του,¹ ἠλεγξε μετὰ θάρρους τὰς πράξεις του προβάς συνάμα εἰς παντοειδεῖς ἀποκαλύψεις, ἐν τέλει δὲ συναινούτων τῶν μετὰ τοῦ Β λ α δ ι μ η ρ έ σ κ ο υ συμπραττόντων Σέρβων καὶ Βουλγάρων ἀφώπλισε τοῦτον καὶ μετέφερεν εἰς Τυργοβίσι, ἔνθα τὸ στρατηγεῖον τοῦ ἑλληνικοῦ ἀγῶνος.² Ἐκεῖ συνεκροτήθη στρατοδικεῖον, τὸ ὁποῖον ἐξήτησε τὴν ὅλην ὑπόθεσιν. Κατὰ τὴν διεξαχθεῖσαν δίκην, πλὴν τῶν ἀνωτέρω κατηγοριῶν, ὁ Ὁ λ ὕ μ π ι ο ς κατέθεσεν ὅτι κατὰ τὴν ἔρευναν, ἣ ὁποία ἐνηργήθη εἰς τὴν οἰκίαν, ἔνθα διέμενον ὁ Β λ α δ ι μ η ρ έ σ κ ο υ εἰς τὸ Γολέστι, ἀνεκαλύφθη καὶ νέα ἐπιστολή, ἀπὸ τὸ περιεχόμενον τῆς ὁποίας ἀπεδεικνύετο πλήρως ἡ συνεργασία τοῦ μὲ τοὺς Τούρκους, εἰς τοὺς ὁποίους κατέδιδε λεπτομερῶς τὰς δυνάμεις τοῦ Ὑ ψ η λ ά ν τ η.³

Ἀποδειχθείσης πλήρως τῆς ἐνοχῆς τοῦ τῶσον ἐκ τῶν ἐξετασθέντων μαρτύρων, ὅσον καὶ ἐκ τῶν προσαχθέντων ἀποδεικτικῶν στοιχείων, κατέδικάσθη εἰς τὸν δι' ἀποκεφαλισμοῦ θάνατον, τῆς ἀποφάσεως τοῦ στρατοδικεῖου ἐκτελεσθείσης μετὰ 3 ἡμέρας δι' ἐκτελεστικοῦ ἀποσπάσματος συγκειμένου ἐκ τῶν στρατιωτικῶν Π ά ρ γ α καὶ Β α ρ ν ά β α. Εἰς τὰ ἐνδύματα τοῦ Β λ α δ ι μ η ρ έ σ κ ο υ ἀνευρέθησαν 5000 χρυσᾶ δοῦκάτα καὶ διάφορα κοσμήματα.⁴

¹ Φιλήμων Τ/Β, σ. 104 ἐξ.

² L i p r a n d i, ἀνωτ. σ. 427 ἐξ. Ὁ Ρῶσος συγγραφεὺς μὴ διακείμενος φιλικῶς πρὸς τε τὸν Ὁ λ ὕ μ π ι ο ν ἀλλὰ καὶ τὸν ἑλληνικὸν ἀγῶνα εἰς τὰ ρουμανικὰ πριγκηπᾶτα ἰσχυρίζεται ὅτι ὁ Β λ α δ ι μ η ρ έ σ κ ο υ ἀφοπλισθεὶς ὠδηγήθη εἰς τὰ ὑπόγεια τῆς μητροπόλεως Τυργοβίσι, ἔνθα ἐφυλακίσθη ἐπὶ 2 ἡμέρας. Ἀκολούθως ἀγόμενος εἰς τὸ στρατηγεῖον τοῦ Ὑ ψ η λ ά ν τ η καὶ πλησίον τοῦ ποταμοῦ Διμποβίτσα, ἐφονεύθη ἀπὸ τὸν Κ α ρ α β ι ā ν, ὅστις ἀποκόψας τὴν κεφαλὴν ἔρριψε τὸ σῶμα εἰς τὸν ποταμόν. Εἰς τὰ ἐνδύματα τοῦ Β λ α δ ι μ η ρ έ σ κ ο υ ἀνευρέθησαν 6000 χρυσαὶ λίραι καὶ πολῦτιμοι λίθοι. Ὁ L i p r a n d i ἀποσιωπᾶ σκοπίμως, νομίζω, τὴν διεξαχθεῖσαν δίκην διὰ τὰ δυσφημίση τὸν Ὑ ψ η λ ά ν τ η ν καὶ τὸν Ὁ λ ὕ μ π ι ο ν ἰδίως, τὸν ὁποῖον συνεχῶς (καὶ εἶναι ὁ μόνος συγγραφεὺς) κατηγορεῖ ποικιλοτρόπως.

³ Φωτεινός, ἀνωτ. σ. 106 ἐξ. Κατὰ τὰς πληροφορίας τοῦ Ν. Μοσχόπουλου (ἀνωτ. σ. 217 ἐξ.), ἀντληθείσας ἐκ τῶν τουρκικῶν πηγῶν, πλὴν τοῦ Β λ α δ ι μ η ρ έ σ κ ο υ καὶ ἄλλων βογιάρων Ρουμάνων, ὁ Ρουμᾶνος ἐπίσκοπος Βουκουρεστίου, ἀπετάθη πρὸς τὸν βαλῆν τοῦ Γιούργεβου Χ α κ ῆ πασσν, καταφερόμενος κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἐπαναστατῶν ὡς ἐπιβαλόντων εἰς τὸν ἐγχώριον πληθυσμὸν τὴν συντήρησιν τῶν ἐπαναστατικῶν στρατευμάτων.

⁴ Pouqueville, Histoire de la Regeneration de la Grèce Τ/Α, σ. 131. Γ ο ὗ δ α ς, ἀνωτ. σ. 419. Τ. G o r d o n, History of the Greek Revolution Τ/Α, σ. 140. Διὰ τὴν διαγωγὴν τοῦ Β λ α δ ι μ η ρ έ σ κ ο υ βλέπε ἀποκαλυπτικὴν ἔκθεσιν τοῦ ἐν Κων/πόλει πρεσβυτοῦ τῆς Αὐστρίας κόμητος V o n L i t s o n πρὸς τὸν Καγκελλάριον M e t t e r-

Οί Τούρκοι όμως έν τῷ μεταξύ προήλανον,¹ ό δέ Ύψηλάντης, αντιμετωπίζων τά γεγονότα, ούχι δυστυχώς κατά τρόπον ρεαλιστικόν, συνεκάλεσεν εις νέαν σύσκεψιν τούς συνεργάτας του, ίνα λάβουν τά έκ τών δημιουργηθεισών νέων συνθηκών επιβαλλόμενα μέτρα. Κατά τήν σύσκεψιν ό Όλύμπιος επρότεινε νά επιτεθοῦν κατά τών έκ Βιδινίου προελυνόντων τουρκικόν στρατευμάτων πλησίον τῆς Όλτένια, διότι έν περιπτώσει επιτυχίας θά εξηναγκάζοντο τά έκ Βουκουρεστίου και Σιλιστρίας όρμώμενα τουρκικά στρατεύματα νά υποχωρήσουν. Πέραν τούτου επίστευεν ότι, αν οί επαναστάται κατέρθωναν νά καταλάβουν τήν περι τήν Όλτένια περιοχήν, θά επετύγχανον νά εξεγείρουν τούς Ρουμάνους πανδούρους, εύρισκόμενοι δε πλησίον τών σερβικόν και βουλγαρικόν περιοχών, είχαν έλπίδας νά τύχουν και τῆς συνδρομῆς τών πολεμικόν άνδρων τών χριστιανικόν εκείνων υποδούλων περιοχών. Τό σχέδιον όμως ήτο τολμηρόν και έλαχίστας έλπίδας επιτυχίας παρουσίαζε, διότι αί περιοχαι εκείναι ήσαν πλήρεις τουρκικόν στρατευμάτων, άπται είχαν παραλύσει πᾶσαν επαναστατικήν κίνησιν, δι' ό και έγκατελείφθη.

Μετά τό πέρας τῆς συσκέψεως ό Νικόλαος Ύψηλάντης μέσω τών διαβάσεων του Κούρτεα Ντε Άρτζες κατηυθύνθη εις τό Ρίμνικ, όπου θά έφθανε και ό άρχηγός κατά τήν 26 Μαΐου 1821, ό Σάββας με 800 άνδρας διετάχθη νά παραμείνη εις Μερτιτζένη βαρυνόμενος με πολλὰς υποψίας, ό Καραβιάς με τόν Μακεντόνσκι θά παρέμενον εκεί πλησίον εύρισκόμενοι έν άναμονῇ διαταγών, ό δέ Όλύμπιος με έν μέρος τών στρατευμάτων του και με 3 πυροβόλα, εύρισκόμενος μετά του Φαρμάκη εις Κούρτεα ντε Άρτζες, αφήνων εκεί τόν συνεργάτην του με 300 άνδρας, θά κατηυθύνετο με τήν υπόλοιπον δύναμιν εις Ρίμνικ πρὸς συνάντησιν του άρχηγου.

Η περαιτέρω εξέλιξις τών στρατιωτικόν πραγμάτων εις τὰ πριγκηπάτα του Δουνάβεως παρουσιάζετο ως κατωτέρω. Ό Άλέξανδρος Ύψηλάντης τήν 26 Μαΐου επληροφορήθη από τόν όπλαρχηγόν Δούκαν ότι ισχυρά τουρκική δύναμις όρμηθεισα έκ Βουκουρεστίου επετέθη κατά τῆς μονῆς Νοτσέτουλ, τήν όποιαν υπερησπίζετο ό όπλαρχηγός Γιάννης Κολοκοτρώνης και περιεκύκλωσε ταύτην, ένῳ έτέρα φάλαγγ, κινουμένη επί τῆς όδοῦ τῆς άγούσης εις Μπράσοβ, απέβλεπεν εις τήν άποκοπήν τῆς υποχωρήσεως τών στρατευμάτων. Και ό μεν Κολοκοτρώνης, άφ' οῦ ήμύνθη σθεναρῶς και απέκρουσε τὰς επιθέσεις πολυαριθμῶν Τούρκων, βλέπων ματαίαν πᾶσαν περαιτέρω αντί-

1 nieh υπό χρονολογίαν 15 Αυγούστου 1821, παρά Κλ. Νικολαΐδη, Ίστορία του Έλληνισμού με βάση τήν Μακεδονίαν σ. 286.

¹ Liprandi, άνωτ. σ. 429 έξ.

στασιν ἔνεκα τοῦ ὄγκου τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων, ἐπωφεληθεὶς τοῦ νυκτερινοῦ σκότους καὶ τῆς ραγδαίας βροχῆς, ἐπέτυχε νὰ ἐξέλθῃ τῆς μονῆς μὲ συντεταγμένας τὰς δυνάμεις καὶ νὰ ἐνωθῆ μὲ τὸν Ὑψηλάντην, ὁ Δούκας ὁμοίως, φυλάσσωσιν ἐπικαιρὸν στρατηγικὸν σημεῖον καὶ ἐπηρεασθεὶς ἀπὸ τὴν ἀναγκαστικὴν ὑποχώρησιν τοῦ Κολοκοτρώνη, ἐπεδείξατο δειλιαν καὶ ἐγκατέλειπε τὴν θέσιν του καί, ἀφοῦ ἀνέφερε τὴν τοιαύτην ὑποχώρησιν εἰς τὸν Ὑψηλάντην, ἐξηφανίσθη πρὸς τὰ αὐστριακὰ σύνορα.

Ὁ Ὑψηλάντης κατόπιν τῶν ἀνωτέρω διέταξε σύμπτηξιν τῶν στρατευμάτων του πρὸς Ρίμνικ, τὴν δὲ 31 Μαΐου¹ ὀλόκληρος ἡ δύναμις, πλὴν μερικῶν ἀποσπασμάτων φυλαττόντων ἐπικαίρους στρατηγικὰς θέσεις, διῆλθε τὸν ποταμὸν Ὀλτε μὲ κατεύθυνσιν πρὸς τὸ Ρίμνικ, μικρὰν πόλιν κειμένην εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ, πλησίον στενωποῦ ἀγούσης εἰς ὑψηλὰ ὄρη. Εἰς τὴν πόλιν ταύτην ἀφίχθη καὶ Ὁ Μακεντόνσκι² ἡγούμενος μικρᾶς δυνάμεως, ἐνταχθεὶς εἰς τὰ στρατεύματα τοῦ Ὑψηλάντη. Κατὰ τὴν πρὸς τὸ Ρίμνικ σύμπτηξιν τῶν ἐλληνικῶν δυνάμεων Ὁ Σάββας³ Καμινάρης, ὅστις προηγουμένως εὕρισκετο ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ὑψηλάντη εἰς Μερτιτζένι, τῆ μεσολαβῆσει τοῦ Ὁδρίσκι, παρέλαβε τοὺς ἄνδρας του καὶ παρουσιασθεὶς εἰς τὸν Ταχηρ ἄγαν ἐδήλωσεν ὑποταγὴν. Καὶ ὡς νὰ μὴν ἤρκει τοῦτο, συμπράττων μὲ τουρκικὴν δύναμιν ἐπετέθη κατὰ τῆς ὀπισθοφυλακῆς τοῦ Ὑψηλάντη καὶ ἄλλων βραδυποροῦντων ἀτάκτων καὶ κατέσφαξε περὶ τοὺς 20 ἄνδρας ἐτέρων 60 πνιγνόντων εἰς τὸν Ὀλτε, καθ' ἣν στιγμὴν προσεπάθουν διωκόμενοι νὰ διαβοῦν τὸν ποταμὸν.

Οἱ Τούρκοι ἐν τῷ μεταξύ ἀπὸ τὸ Βιντίν καὶ τὴν Νικόπολιν παρηκολούθουν τὴν σύμπτηξιν τῶν ἐλληνικῶν δυνάμεων ἀπὸ ἀποστάσεως 20 βερστίων, προελαύνοντες κατὰ μῆκος τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ, ἡ δὲ ἐμπροσθοφυλακὴ ὑπὸ τὸν Κεχαγιάμπεην ἐπλησίαζε πρὸς τὸ Τυργοβίσι.

Τὰ εἰς Ρίμνικ συγκεντρούμενα στρατεύματα τοῦ Ὑψηλάντη κατόπιν τόσων περιπλανήσεων, στερήσεων καὶ ἀτυχημάτων δὲν εὕρισκοντο ἀπὸ ἀπόψεως ἠθικοῦ εἰς ὑψηλὸν ἐπίπεδον. Μόνον ὁ Ἱερὸς Λόχος, ἀποτελούμενος ἀπὸ ἐνθουσιώδεις Ἑλληνας σπουδαστάς, ἐφαίνετο εὐχαριστη-

¹ Liprandi, αὐτόθι σ. 431 ἔξ.

² Ὁ Μακεντόνσκι εἶχε τὴν γνώμην ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ δοθῆ ἡ μάχη εἰς τὸ Δραγκατσάνι, ἀλλὰ νὰ στηθοῦν ἐνέδραι εἰς τοὺς Τούρκους καὶ ἐν γένει νὰ διεξαχθῆ κατὰ τῶν Τούρκων ἄτακτος πόλεμος. Αὐτόθι σ. 433. Τὸ ἴδιον εἰς γενικωτέραν κλίμακα, ὡς γράφω ἀνωτέρω, εἶχε προηγουμένως ὑποστηρίξει ὁ Ὁλύμπιος, ἀλλ' ὁ Ὑψηλάντης, ὑποστράτηγος τακτικοῦ στρατοῦ, ἐκπαιδευθεὶς μὲ ἄλλην μέθοδον καὶ τακτικὴν δὲν ἦτο δυνατόν νὰ υἱοθετήσῃ τοιαύτας ὑποδείξεις.

³ Ὁ Σάββας Καμινάρης, προδότης τοῦ ἀγῶνος, ἐδολοφονήθη εἰς τὸ Βουκουρέστι ἀργότερον ὑπὸ τῶν Τούρκων συμπράττοντος τοῦ αὐστριακοῦ προξένου Ὁδρίσκι (Liprandi, αὐτόθι σ. 447). Οἱ προδότες εἶναι ἄξιοι τῆς μοίρας τῶν.

μένος, διότι προσήγγιζεν ή ώρα να συγκρουσθῆ προς τους Τούρκους.¹ Ήψαλλον άπελευθερωτικά θούρια εις τās όδους του Ρίμνικ και την νύκτα τῆς 1 Ίουνίου μαζί με άλλα στρατεύματα άπεστάλη εις Δραγκατσάνι εις απόστασιν 70 βερστίων από το Ρίμνικ, πλησίον τῆς δεξιās δχθης του ποταμού Όλτε. Ό Ύ ψ η λ ά ν τ ης τῆς 2 Ίουνίου κατῆλθεν από το Ρίμνικ και έστάθμευσεν εις χωρίον άπέχον 15 βέρστια από το Δραγκατσάνι σκοπών να δοκιμάσῃ την τύχην τών όπλων. Το χωρίον Δραγκατσάνι κείται εις το άκρον ένός ύψώματος, έμπροσθεν και δυτικώς του όποιου εκτείνεται ευρεία κοιλάς περιβαλλομένη υπό πυκνού δάσους. Έκει είχε συγκεντρωθῆ έν μέρος τών Έλλήνων επαναστατών υπό ποικίλους άρχηγούς, άλλαι δέ δυνάμεις εύρισκοντο έν πορεία προς την κατεύθυνσιν ταύτην.

Ό Ό λ ύ μ π ι ο ς, διορισθείς γενικός άρχηγός τών δυνάμεων εκεί, ένήργησε επιθεώρησιν. Γνωρίζων δέ το όρμητικόν του χαρακτήρος άλλα και την έπιπολαιότητα του Κ α ρ α β ι ά, ό όποιος ήγειτο τῆς έμπροσθοφυλακῆς άποτελουμένης από άτακτα στρατεύματα και τόν Ίερών Λόχον, συνέστησεν, όπως άποφύγουν να έμπλακούν εις μάχην προς τους Τούρκους, άν προηγουμένως δέν συνεκεντρώνοντο εκεί όλα αι δυνάμεις και δέν άφικνείτο και ό ίδιος με τους άνδρας του, οίτινες είχον αναχωρήσει από το Κούρτεα ντε Άρτζες, και έβάδιζον προς το Δραγκατσάνι. Προσέθεσε δέ ότι παρακολουθών την κίνησιν τών τουρκικών στρατευμάτων προέβλεπεν ως λίαν πιθανήν επιθεσιν του υπό τόν Κ α ρ α φ ε ή ζ ίππικου και συνεπώς έθεώρει άπαραίτητον να συμμετάσχουν όλα τα έλληνικά επαναστατικά σώματα.²

Μετά τās δοθείσας έντολάς ό Ό λ ύ μ π ι ο ς ανεχώρησε δια να όδηγήσῃ τους άνδρας του ανερχομένους εις 1500 περίπου εις το πεδίον τῆς αναμενομένης μάχης, κατ' ούσίαν δέ ούδεις παρέμεινεν εκεί υπεύθυνος άρχηγός τών μέχρι τότε συγκεντρωθεισών δυνάμεων, δια να έχη το γενικόν πρόσταγμα.

Ό Κ α ρ α φ ε ή ζ έν τῷ μεταξύ, άρχηγός τῆς τουρκικῆς έμπροσθοφυλακῆς, άποτελουμένης από ίππεις και πεζους του τακτικού στρατου δυνάμεως 2500 άνδρών, μεθ' ών συνέπραττον και 200 ντελῆδες (άτακτοι ίππεις), προήλασε μέχρι του δάσους του Δραγκατσανίου, πλησίον ένός πυρποληθέντος πανδοχείου, όπου και προέβῃ εις έσπευσμένας όχυρώσεις έν άναμονῆ τῆς έλληνικῆς επιθέσεως, παρακολουθών συνάμα εκείθεν τās κινήσεις των περι τόν Ό λ ύ μ π ι ο ν στρατευμάτων.

Ό Κ α ρ α β ι ά ς προεπορεύετο τῆς έλληνικῆς παρατάξεως με έν σώμα

¹ Lirrandi, αὐτόθι σ. 431 έξ.

² Lirrandi, αὐτ. σ. 443 έξ. Βλέπε και Άθ. Γούδα, Θανάσης Καρπενησιώτης κ.λ.π. σ. 445.

ατάκτων, ἠκολούθει ὁ Νικόλαος Ὑψηλάντης καὶ ὁ Κ. Σοῦτσος μετὸν Ἱερὸν Λόχον καὶ εἰς μεγάλην ἀπόστασιν ὁ Γεώργιος Ὑψηλάντης μετὸ πεζικόν. Οἱ ἄλλοι ὀπλαρχηγοὶ μετὰ τὰ σώματά των παρέμειναν ἐκεῖ πλησίον ἐν ἀναμονῇ ὁδηγίων. Δυστυχῶς, πέραν τῆς ἔλλειψως ὀργανώσεως, μία ἀτυχῆς μοῖρα κατηύθυνεν ἐξ ὑπαρχῆς τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν εἰς τὰ πριγκιπάτα τοῦ Δουνάβεως. Κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ Ὀλυμπίου ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐμπροσθοφυλακῆς Καραβιᾶς, βλέπων τὰς ὑπὸ τοῦ Καραφεῆζ ἀναφθείσας πυρὰς πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ὀχυρωματικῶν ἔργων καὶ ὑπολαβὼν ταύτας ὡς τεκμήριον ἐτοιμαζομένης ὑποχωρήσεως, κατὰ τινὰς δὲ μεθυσθεῖς¹ καὶ ἐπιθυμῶν ἐν τῇ ἐπιπολαίῳτητί του νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ γέρας μιᾶς εὐκόλου νομιζομένης νίκης, ἐκινήθη πρὸς τὸ παρακείμενον μοναστήριον Σερμανέστι, ἀποσκοπὼν εἰς τὴν κατάληψιν πλησίον εὐρισκομένης γεφύρας, ἵνα ἀποκλείσῃ τὴν τουρκικὴν ὑποχώρησιν, διατάξας συνάμα τοὺς ἀνδρας του νὰ πυροβολήσουν τοὺς προπορευομένους τοῦ Καραφεῆζ 200 ντελῆδες, χωρὶς νὰ ἐνημερώσῃ περὶ τῶν τοιούτων ἐνεργειῶν του τοὺς ἄλλους ἀρχηγούς τῶν μονάδων, ἵνα λάβουν τὰ ἀναγκαίουντα μέτρα.

Καὶ οἱ μὲν ντελῆδες ὑπεχώρησαν πρὸ τῶν πυρῶν τῶν ἀνδρῶν τοῦ Καραβιᾶ, ἀλλ' ὁ Καραφεῆζ ἀντιληφθεὶς ὅτι οὐδεμία συνοχὴ δυνάμεων καὶ στρατιωτικὴ διάταξις μάχης ὑπῆρχεν εἰς τὸ ἀντίπαλον στρατόπεδον καὶ ὅτι τὸ κύριον ἑλληνικὸν στράτευμα εὐρίσκετο εἰσέτι μακρὰν εἰς τοὺς ἀμπελῶνας, ἐπετέθη δι' ὄλων τῶν δυνάμεων του ἐξαναγκάσας ἐντὸς ὀλίγου τὸν Καραβιᾶν νὰ τραπῇ εἰς φυγὴν. Τοιοῦτοτρόπως οἱ Τοῦρκοι εὐρέθησαν πρὸ τοῦ Ἱεροῦ Λόχου, ἀπέχοντος μόλις ἡμισυ βέρστιον ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς ἐμπροσθοφυλακῆς.

Οἱ Ἱερολοχίται εἶχον σχηματίσει τετράγωνον² δυνάμεως 600 ἀνδρῶν ἐνισχυμένων μετὰ 3 πυροβόλα, ἀντεμετώπισαν δὲ τὴν τουρκικὴν ἐπίθεσιν μετὰ σταθερότητα, τόλμην καὶ θάρρος ἀπαράμιλλον καὶ τελικῶς τόσον διὰ τῶν ὄπλων ὅσον καὶ δι' εὐστόχων βολῶν τοῦ πυροβολικοῦ ἐπέτυχον ν' ἀποκρούσουν τὴν πρώτην ἐπίθεσιν. Οἱ Τοῦρκοι ὁμως, ἀνασυνταχθέντες ἐντὸς ὀλίγου, ἐνήργησαν νέαν σφοδροτέραν ἐπίθεσιν. Ὁ Ἱερὸς Λόχος μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ Καραβιᾶ εὐρέθη μόνος, ἄνευ στηρίγματος, ἄνευ ἐφεδρειῶν. Ὅλοι οἱ Ἱερολοχίται ἦσαν νέοι Ἕλληνες σπουδασταὶ ἐκ Ρουμανίας, Βεσσαραβίας καὶ Ρωσίας, τέκνα τῶν ἐκεῖ ἄλλοτε ἀνθουσῶν ἑλληνικῶν παροικιῶν. Ἐπολέμησαν ἅπαντες ἀνδρείως παρὰ τὴν ἑλλειψιν στρατιωτικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ ἐμπειρίας καὶ ἀντάξιοι τῶν παραδόσεων καὶ τοῦ πατριωτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ, ὑπὸ τοῦ ὁποίου κατεΐχοντο, ἐφάνησαν ἄξιοι

¹ Φωτεινός, αὐτόθι σ. 118. Liprandi, αὐτόθι σ. 433 ἔς.

² Liprandi, αὐτόθι σ. 435.

της πατρίδος και των ιδεωδών της ελευθερίας, διά τὰ όποια έμάχοντο, προκαλέσαντες τόν θαυμασμόν τόσον των ευνοϊκώς προς την επανάστασιν προδιατεθειμένων όσον και των αντιπάλων Τούρκων.¹ Παρά την γενναίαν αντίστασιν οί Τούρκοι, πολυάριθμοι και έμπειροπόλεμοι, διέσπασαν τὸ τετράγωνον και ήρχισεν άγων σῶμα προς σῶμα με μεγάλας άπωλείας των 'Ιερολοχιτών.

Ό Ό λ ύ μ π ι ο ς εδρίσκειτο ήδη έν πορεία προς τὸ Δραγκατσάνι επί κεφαλής των έμπειροπολέμων άνδρῶν του. Προεπορεύετο ό ίδιος με 60 ίππεις, όταν ήκουσε τόν κρότον των πυροβόλων της διεξαγομένης μάχης και άμέσως άντελήφθη την κατάστασιν, την όποίαν είχε δημιουργήσει ή άσύνητος πρῆξις του Κ α ρ α β ι ᾱ. «*Ανάθεμάτον, ειπε, μᾶς κατέστρεψεν ό Κ α ρ α β ι ᾱ ς*»² και άμέσως εκάλπασε με τούς 60 ίππεις του εις τὸ πεδίον της μάχης, εύρισκομένης εις τὸ τέρμα της, ένθα έπιτεθείς μετά μεγάλης όρμής έπέφερε σύγχυσιν εις τούς Τούρκους και έδωσε τόν καιρόν εις τούς έναπομεινانتας 'Ιερολοχιτάς νά καταφύγουν εις τὸ δάσος και νά διασωθοῦν. Πόσοι εκ των 'Ιερολοχιτών διεσώθησαν, είναι άγνωστον έλλείψει ασφαλῶν πηγῶν. Κατά την μάχην ταύτην έπεσαν ήρωϊκώς μαχόμενοι εκ των άξιωματικῶν έθελοντών του 'Ιεροῦ Λόχου ό Δ η μ. Σ ο ὗ τ σ ο ς, ό Γάλλος Β ο r d i e r από την Τζενοβα και οί περισσότεροι των άξιωματικῶν μετά της μεγαλυτέρας δυνάμεως των ύπ' αὐτούς νεαρῶν σπουδαστῶν. Μόνον 3 'Ιερολοχιτάς ήχηματώτισαν οί Τούρκοι ώς και την στρατιωτικην μουσικην, την όποίαν είχε δωρήσει ό Ρουμᾶνος Ν ί κ ο υ Ν τ ε λ έ σ κ ο υ Γ κ ο λ έ σ κ ο υ. Ό Γ ε ω ρ γ ά κ η ς Ό λ ύ μ π ι ο ς κατά την αιφνιδιαστικην και σωτηριάν διά τούς έναπομεινانتας 'Ιερολοχιτάς έπιθεσίν του άπώλεσεν 11 άνδρας και τόν ίππον του, έτραυματίσθη δέ και ό ίδιος³ «Πάν ὄ,τι ή άνδρεία, γράφει ξένος συγγραφεύς,⁴ πᾶν ὄ,τι ό ένθουσιασμός ήδύναντο νά προσφέρουν, έπετέλεσε κατά την ήμέραν εκείνην ό θρυλικός Γ ε ω ρ γ ά κ η ς Ό λ ύ μ π ι ο ς».

Αὐτήν την άτυχη έκβασιν έσχεν ή μάχη του Δραγκατσανίου.⁵ Την αὐγήν της 6 'Ιουνίου έπληροφορήθη ό 'Α λ. 'Υ ψ η λ ά ν τ η ς τ' άποτελέσματα της μάχης, τὰ όποια τόν συνέτριψαν. Ό Μ α κ ε ν τ ὄ ν σ κ ι⁶, πού

¹ Μοσχόπουλος, αὐτόθι σ. 221, όπου αί τουρκικαί κρίσεις. Lirrandi, αὐτόθι σ. 435, όπου αί κρίσεις του συγγραφέως τούτου καταφερομένου κατά του κινήματος των 'Ηγεμονιών, του 'Υ ψ η λ ά ν τ η ς και των συνεργατῶν του. Βλέπε και Φωτεινόν, αὐτόθι σ. 435 έξ.

² Lirrandi, αὐτόθι σ. 435 έξ.

³ Lirrandi, αὐτόθι σ. 435 έξ.

⁴ A. Brofferio, Σελίδες εκ της 'Ελλην. 'Επανάστασεως σ. 104 έξ.

⁵ Βλέπε παρα Νικολαΐδη, άνωτ. σ. 286 έξ., ένθα ή εκθεσις του κόμητος Von Litsov ενιστοροῦσα όρισμένα γεγονότα σχετικά με την μάχην ταύτην.

⁶ Lirrandi, αὐτόθι σ. 436 έξ.

εύρίσκετο εἰς τὸ στρατηγεῖον τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ἐπαναστάσεως μὲ 16 ἄνδρας, εἰσηγήθη νὰ σπεύσουν μὲ τοὺς ἐναπομείναντας πολεμιστὰς πρὸς συνάντησιν τῶν ἠττηθέντων στρατευμάτων καὶ νὰ λάβουν τὰ ἐκ τῶν περιστάσεων ἐπιβαλλόμενα μέτρα. Μόλις ὅμως ἤρχισαν νὰ κατευθύνωνται ἐκεῖ, συνήντησαν τοὺς ὑποχωροῦντας καθ' ὁμάδας καὶ μετ' ὀλίγων ἐφθασαν καὶ οἱ ἀδελφοὶ του μὲ τὰ ὑπολείμματα τοῦ στρατοῦ. Ἀπελιπθεῖς ἐκ τῆς δημιουργηθείσης καταστάσεως, κατηυθύνθη πρὸς τὸ Ρίμνικ καὶ τελικῶς εἰς τὴν μονὴν Κόζια, ὅπου ἐφθασε τὴν 8ην ἡμέραν. Ἐκεῖ ἀφίχθη καὶ ὁ Γ ε ω ρ γ ά κ η ς Ὁ λ ύ μ π ι ο ς μὲ τοὺς ἄνδρας του καί, ἀντιλαμβανόμενος ὅτι καθίστατο προβληματικὴ ἡ ἀνασύνταξις τῶν δυνάμεων, συνεβούλευσε τὸν ἀρχηγὸν νὰ διέλθῃ τὰ πλησίον εὐρισκόμενα σύνορα καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν Αὐστρίαν. Ὁ ἴδιος ἐδήλωσε ὅτι θὰ μετέβαινε νὰ συναντήσῃ τὸν Κ α ν τ α κ ο υ ζ η ν ὀ ν εἰς τὸ Σκουλένι καὶ θὰ προσεπάθει τελικῶς νὰ κατευθυνθῇ εἰς τὴν Βεσσαραβίαν. Ἀπεχωρίσθησαν δακρύνοντες διὰ τὸ ναύγιον τόσων ἐλπίδων.¹

Ἀφίχθεις ὁ Ὑ ψ η λ ά ν τ η ς εἰς τὰ αὐστριακὰ σύνορα τὴν 14 Ἰουνίου 1821² ἀπέστειλε τὸν Λ α σ σ ά ν η ν ὡς γερμανομαθῆ εἰς τὸ συνοριακὸν λοιμοκαθαρτήριον Ρόττερτουμ, ἵνα ἐπιτύχῃ παρὰ τοῦ συνταγματάρχου Σ β ί ν τ τὴν ἄδειαν διελύσεως δι' Αὐστρίας πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Πιστεύσας ὁ ἀρχηγὸς εἰς τὰς διαβεβαιώσεις τοῦ Σ β ί ν τ, παρέλαβε τὸν Λ α σ σ ά ν η ν καὶ τινὰς ἐπιτελεῖς καὶ ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον Δ η μ ῆ τ ρ ι ο ς Π α λ α ι ο γ ε ν ῖ δ η ς τὴν 15 Ἰουνίου 1821 εἰσῆρχετο εἰς τὸ αὐστριακὸν ἔδαφος, ὅπου ἀντὶ φιλοξενίας καὶ διευκολύνσεως πρὸς διέλευσιν ἐνεκλείσθη εἰς σκοτεινὸν καὶ ὑγρὸν ὑπόγειον τοῦ φρουρίου Μούγκατς. Ἡ ἀνθελληνικὴ πολιτικὴ τοῦ Μ έ τ τ ε ρ ν ι χ, πολεμίου σφοδροῦ παντὸς ἐθνικοῦ ἀπελευθερωτικοῦ κινήματος ἐν Εὐρώπῃ, ἀλλὰ καὶ παρὰ τὰς περὶ ἀντιθέτου διατάξεις τοῦ διεθνoῦς δικαίου, διότι ἐπρόκειτο περὶ πολιτικῶν φυγάδων, ἀλλὰ καὶ παρὰ τὰ συμφωνηθέντα εἰς Λοῦμπλιν μεταξὺ Ρώσων καὶ Αὐστριακῶν, ὅπως ἐπιτραπῆ ἡ διέλευσις, ἀλλ' ὄχι ἡ σύλληψις καὶ προφυλάκισις τοῦ Ὑ ψ η λ ά ν τ η, ἐθριάμβευσε. Ἡ Αὐστρία ἐφέρθη χαρακτηριστικῶς σκληρὰ πρὸς τὸν ἀτυχῆσαντα ἀρχηγὸν τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως.

Ὁ Ὁ λ ύ μ π ι ο ς, ἀποχωρισθεὶς τοῦ Ὑ ψ η λ ά ν τ η εἰς τὸ μοναστήριον Κόζια, ἐπανῆλθεν εἰς Κίμπουλουγκ πρὸς συνάντησιν τῆς συζύγου του καὶ τῶν δύο ἀνηλίκων τέκνων του Ἀ λ ε ξ ά ν δ ρ ο υ καὶ Μ ι λ ά ν ο υ. Ἀποχαριετίσας μὲ πόνον τὴν οἰκογένειάν του, μὲ τὴν ὑγίαν κλονισμένην

¹ Γ ο ὄ δ α ς, ἀνωτ. Τ/Ε σ. 433. Κατὰ τὰς τουρκικὰς πηγὰς ἡ οἰκογένεια τῶν Ὑ ψ η λ ά ν τ ὶ ν, παρασυρθεῖσα εἰς τὴν ἐλληνικὴν ἐπανάστασιν κατεστράφη, ἀλλὰ καὶ ὅλοι οἱ Φαναριῶται ἀπώλεσαν ἀρίστην σταδιοδρομίαν. Μ ο σ χ ὀ π ο υ λ ὀ ς, ἀνωτ. σ. 223. Liprandi, αὐτόθι σ. 438.

² Liprandi, αὐτόθι σ. 433.

καί με άνεπούλωτα τραύματα, μετέβη με τούς άνδρας του πρòς συνάντησιν του φίλου και συμπατριώτου του Φαρμάκη, όστις με τò σώμά του εφύλαττε τήν στρατηγικήν διάβασιν τών Καρπαθίων παρὰ τò Κούρτεα ντè Άρτζες. Παρ' όλα τὰ άτυχήματα δέν ειχεν άπολέσει τò ήθικόν του. Η ζωή του εξαιρέτου αὐτοῦ πολεμιστοῦ, όστις άν επέζη του άγώνος τής Μολδοβλαχίας θά εξειλίσσετο εις ένα εκ τών επιφανών ήγετῶν τής έλληνικής επαναστάσεως του 1821, ήτο πλήρης άγώνων και μόχθων. Γνωρίζων καλῶς τήν κατάστασιν τών Ηγεμονιῶν, αΐτινες ειχον πλημμυρίσει από τουρκικά στρατεύματα τής λiαν ισχυρᾶς τότε Όθωμανικής Αὐτοκρατορίας, ειχε μεν άποβάλει πᾶσαν έλπίδα παρατάσεως ενός συστηματικού άγώνος, έπιστευεν όμως ότι μία προσωρινή εκει παραμονή μερικῶν άτάκτων επαναστατικῶν σωμάτων θ' άπετέλει ένα διαρκή εκνευρισμόν τών Τούρκων με επακόλουθα τήν καθήλωσιν και άπασχόλησιν εχθρικῶν δυνάμεων, αΐτινες άλλως θά ήδύναντο νά δράσουν εις άλλας περιφερείας εναντίον τών επαναστατησάντων Έλλήνων.

Μαζὺ με τὸν Φαρμάκην, διέθετον δύναμιν 800 περίπου πολεμιστῶν κατὰ τὸ πλείστον έφιππων, οΐτινες και άπετέλουν τήν μόνην έναπομείνασαν συγκεκροτημένην δύναμιν του επαναστατικού στρατοῦ τών Ηγεμονιῶν. Με τούς άνδρας αὐτοῦς και με τήν προϋπόθεσιν ότι θά επετύγχανον οί δύο εκ Μακεδονίας άρχηγοί νά ενεργήσουν νέαν στρατολογία, άπεφάσισαν νά επιθεθοῦν κατὰ τών τουρκικῶν φρουρῶν.¹ Έκκινήσαντες εκ τών ὕψωμάτων τής Βράντζας κατήλθον και έπυρπόλησαν τήν πόλιν Νιάμζ² και έν μέρει τήν πόλιν Φολτιτζένι και εξεδίωξαν τὰς εκει τουρκικὰς φρουρὰς μέχρι του Πασκάν, όπου διένειμον επαναστατικὰς προκηρύξεις, διὰ τών οποίων διεκήρυττον ότι θά εξακολουθήσουν πολεμοῦντες τούς Τούρκους και ότι θά καταλάβουν και τήν πόλιν Ρομάν. Έν τούτοις, παρὰ τὰς καταβληθείσας προσπαθειάς, ὄχι μόνον νέα στρατολογία δέν επετεύχθη αλλά και πολλοί πολεμισταί, αὐτόχθονες και άλλοι σλαβικής καταγωγῆς, θεωροῦντες ματαίαν πᾶσαν περαιτέρω αντίστασιν, ένεκα τών σκληρῶν αντιποιῶν και τής τρομοκρατίας τών Τούρκων κατὰ του εγγχωρίου πληθυσμοῦ, εγκατέλειψαν τὸν άγῶνα, άπέμειναν δὲ μόνον οί παλαιοί άφροσιωμένοι συμπολεμισταί τών δύο άρχηγῶν. Κατόπιν τής τοιαύτης εξελίξεως τών πραγμάτων, βλέπων ὁ Όλύπιος ότι πᾶσα έλπις ὠργανωμένης αντίστάσεως εξέλιπεν, μη δυνάμενος δὲ νά καταφύγη και ὁ ίδιος εις τήν Αὐστρίαν, όπου ένεκα τών παλαιοτέρων του αναμίξεων εις τὰ επαναστατικά κινήματα τών Σέρβων ίδίως ήτο τελείως άνεπιθύμητος,³ άπεφάσισε μαζί με τὸν Φαρμάκην νά κα-

¹ Φιλήμων Τ/Β σ. 200. Ό Φωτεινός, άνωτ. σ. 126, αναβιβάζει τήν δύναμιν εις 450 άνδρας.

² Επιθεώρησις Τέχνης Τ/Ε 1957, σ. 218 έξ., ένθα ή εκθεσις του Wolf.

³ Liprandi αὐτόθι, σ. 439 έξ.

ταφύγουν εις τὰ ὄρη τῆς Μολδαβίας καὶ νὰ προσπαθήσουν νὰ ἐνωθοῦν μετὰς τὰς δυνάμεις τοῦ πρίγκηπος Καντακουζηνουῦ (αἵτινες ὅμως εἶχον διαλυθῆ εἰς τὴν μάχην παρὰ τὸ Σκουλένι καὶ τοῦτο ἠγνόει ὁ Ὀλύμπιος), ἐὰν δὲ τοῦτο τελικῶς δὲν κατορθοῦτο, διερχόμενοι τὸ λοιμοκαθαρτήριον τοῦ Προῦθου, νὰ εἰσέλθουν εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Ρώσων κατεχομένην Βεσσαραβίαν.

Ἄφ' οὗ κατέστρεψαν τὰ 3 πυροβόλα, ἄχρηστα διὰ περαιτέρω ἐπιχειρήσεις, κατηθύνθησαν εἰς τὴν Σινάια, ὅπου ὁ Ὀλύμπιος ἐπληροφόρηθη ὅτι τοὺς ἀναζητεῖ ὁ σιλιχτάρης τοῦ κεχαγιάμπε ἐπὶ κεφαλῆς ἰσχυρᾶς δυνάμεως, ἐχούσης ὡς σκοπὸν τὴν καταδίωξιν καὶ διάλυσιν τῶν ἐναπομεινάντων ἐπαναστατῶν. Μὲ τὸν Τούρκον σιλιχτάρην συνέπραττε καὶ ὁ προδότης χιλιάρχος Σάββας. Ὁ Ὀλύμπιος ἐπέτυχε νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν Σάββαν, ὅστις πράγματι, μνήμων παλαιᾶς φιλίας καὶ συνεργασίας μὲ τοὺς δύο ἀρχηγούς, διηκόλυσε τοὺς Ἕλληνας πολεμιστὰς νὰ κατευθυνθοῦν εἰς Μολδαβίαν, παραπλανήσας τοὺς Τούρκους, ἀλλ' ἀνέλαβε καὶ νὰ περιθάψῃ καὶ ν' ἀποκρύψῃ 20 βαρέως τραυματίας καὶ ἀσθενεῖς Ἕλληνας ἐπαναστάτας.

Τοιουτοτρόπως ὁ Ὀλύμπιος καὶ ὁ Φαρμάκης, παρακάμψαντες τὸ Κίμπουλουργκ καὶ προχωρήσαντες μέσφ ὄρεων καὶ δασωδῶν ἐκτάσεων πλησίον τῶν αὐστριακῶν συνόρων ἐπέτυχον νὰ εἰσέλθουν εἰς Μολδαβίαν, ἀφ' οὗ συνεκροσθησαν νικηφόρως πρὸς τουρκικὸν καταδιωκτικὸν ἀπόσπασμα ἐκ 200 Τούρκων πλησίον τῆς Ντόρνα καὶ ἠνώθησαν παρὰ τὰ σύνορα τῆς Μολδαβίας μὲ μικρὰν δύναμιν πολεμιστῶν ὑπὸ τοὺς ὄπλαρχηγούς Δημήτριον καὶ Γιάννη Σίμπα, ἀνελθούσης οὗτω τῆς ὅλης δυνάμεως τῶν ἐναπολειφθέντων ἐπαναστατῶν εἰς 900 ἄνδρας.

Μόλις εἰσῆλθον εἰς τὸ ἔδαφος τῆς Μολδαβίας, ὁ Ὀλύμπιος τραυματισμένος ἀπὸ τὴν μάχην τοῦ Δραγκατσανίου, μὲ ἀνεπούλωτα εἰσέτι τὰ τραύματα, ὑποστάς δὲ καὶ τόσας ἄλλας κακουχίας καὶ ἀπαγοητεύσεις ἠσθένησε βαρέως καὶ παρέμεινε ἐπὶ ἓνα μῆνα κατάκοιτος. Εἰς τὰ ὄρη τῆς Μολδαβίας εὐρισκόμενος ἐπληροφόρηθη καὶ τὴν λυπηρὰν εἶδησιν τῆς καταστροφῆς τῶν δυνάμεων τοῦ Καντακουζηνουῦ εἰς τὸ Σκουλένι. Ἡ εἶδησις αὕτη ἐπέδρασε δυσμενῶς ἐπὶ τῶν ἀνδρῶν τοῦ Ὀλυμπίου. Οἱ σλαβικῆς καταγωγῆς καπετανεοί, οἱ μετ' αὐτοῦ συμπράττοντες Στόϊκο καὶ Κίρτζαλη Γκεόργγε μετὰ 300 ἀνδρῶν ἀπεχώρησαν καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸ αὐστριακὸν ἔδαφος. Τοῦτο ἔσχε δυσμενῆ ἐπίδρασιν εἰς τὸ στράτευμα τοῦ Ὀλυμπίου, ὅστις ὡς παλαιὸς ἀξιωματικὸς τοῦ ρωσικοῦ στρατοῦ ἀπέστειλεν εἰς τὸν κυβερνήτην τῆς Βεσσαραβίας Κατακάζην ἐπιστολὴν, μὲ τὴν παράκλησιν, ὅπως διευκολυνθῆ ἡ μετάβασίς του ἐκεῖ. Ἐσκέπετο νὰ τερματίσῃ τὸν ἀγῶνα κατόπιν τόσων ἀτυχημάτων καὶ ν' ἀποσυρθῆ εἰς Βεσσαραβίαν, ἀλλὰ δὲν ἔλαβεν ἀπάντησιν ἀπὸ τὸν κυβερνήτην.

Εις τὰ όρεινά τής Μολδαβίας, παρά τήν μονήν Σλάτινα, άφίχθη και ό Σέρβος όπλαρχηγός Μ π λ ά ν τ ε ν¹ με 16 ύπολειφθέντας Σέρβους πολεμιστάς, όστις, διασωθείς κατά τήν μάχην του Σκουλενίου, περιεπλανάτο εις τὰ όρη μέχρι τής συναντήσεώς του με τὸ σῶμα του Ό λ υ μ π ί ο υ - Φ α ρ μ ά κ η.

Κατά τὸ διαρρευσαν διάστημα ὁ πασᾶς τής Βραίλας,² παρακολουθῶν τὰ γεγονότα, απέστειλεν ἐνίσχυσιν εις τὸ ἀπόσπασμα του προμνησθέντος σιλιχτάρη, με τὸν ὁποῖον συνέπραττεν ὁ αὐστριακὸς πράκτωρ W o l f, ἀποτελουμένην ἀπὸ 600 ἀνδρας, οἵτινες ὀδεύοντες πρὸς τὸ Φολτιτζέιν και τὰς δασώδεις περιοχὰς του Κουρνουλοτζί πρὸς ἀνακάλυψιν του Ό λ υ μ π ί ο υ ὡς και ἄλλων διασκορπισμένων ἐπαναστατῶν, οὐχι μόνον οὐδὲν ἐπέτυχον, ἀλλὰ συνεπλάκησαν και με τὰ αὐστριακὰ συνοριακὰ φυλάκια και ὑπεχώρησαν.

Τήν ἐπομένην τής συμπλοκῆς αὐτῆς ἀναγνωριστικὴ δύναμις του Ό λ υ μ π ί ο υ συνηγήθη με ἀπόσπασμα τῶν δυνάμεων του Σιλιχτάρ ἁγᾶ παρά τήν μονήν Σλάτινα και ἔτρεψε τουτο εις φυγήν,³ ἐνῶ ὁ Μ π λ ά ν τ ε ν με τοὺς εὐαρίθμους Σέρβους, ἐνίσχυμένος με ἀνδρας του Ό λ υ μ π ί ο υ, ἔτρεπεν εις φυγήν παρά τὸ Φολτιτζέιν 200 Τούρκους, ἀλλὰ και ἕτερος όπλαρχηγός του Φ α ρ μ ά κ η, ὁ Γ ε ώ ρ γ ι ο ς Κ ο λ α ο ύ ζ, ἐξηνάγκαζεν εις ὑποχώρησιν παρά τὸ Τίργκου Νεάμτς και ἄλλο τουρκικὸν ἀπόσπασμα.

Εις τήν μονήν Σλάτινα ὁ Ό λ υ μ π ί ο ς με τοὺς συνεργάτας του παρέμειναν ἐπὶ 5 ἡμέρας σκεπτόμενοι περὶ του πρακτέου. Καὶ εἶχον μὲν τρέψει εις φυγήν τὰ τουρκικὰ καταδιωκτικὰ ἀποσπάσματα, ἀλλὰ αἱ κύριαι δυνάμεις του Σ ε λ ῆ χ πασᾶ, όστις εἶχεν ἀναλάβει τήν ἐκκαθάρισιν τής Μολδαβίας ἀπὸ τὰ ὑπολείμματα τῶν ἐπαναστατῶν, δὲν εἶχον εἰσέτι ἐμπλακῆ εις τὸν ἀγῶνα. Κατὰ τήν γενομένην ἐκεῖ σύσκεψιν ὁ βοϊβόδας Μ π λ ά ν τ ε ν ἐπρότεινε νὰ ὀχυρωθοῦν εις Κρούτσεα, ὀχυράν τοποθεσίαν, τήν ὁποίαν οἱ Τούρκοι δὲν ἦτο εὐκόλον νὰ προσβάλουν, τελικῶς ὁμως ὑπερίσχυσεν ἡ γνώμη του Ό λ υ μ π ί ο υ, ὅπως, μετασταθμεύοντες ἐκ τής μονῆς τής Σλάτινας, ὀχυρωθοῦν εις τήν μονήν του Σέκου, ἕως ὅτου κατορθώσουν και διαφύγουν εις τήν Βεσσαραβίαν, διότι ὀλόκληρος ἡ περίεξ περιοχή τῶν ὀρεινῶν τουτων τμημάτων τής Μολδαβίας εὐρίσκετο ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τῶν δυνάμεων του Σ ε λ ῆ χ πασᾶ. Μόλις ἀνεχώρησαν ἀπὸ τήν Σλάτινα, κατέφθασαν ἐκεῖ δυνάμεις ἀνιχνευτικαὶ τῶν Τούρκων. Ό Φ α ρ μ ά κ η ς, ὁ Μ π λ ά ν τ ε ν

¹ Ό γενναῖος Σέρβος βοϊβόδας Μ π λ ά ν τ ε ν, συνεργάτης τῶν Ἑλλήνων εις τὸ κίνημα τῶν Ἡγεμονιῶν, διέφυγεν ἀργότερον εις Ἀδστρίαν. Ἐκεῖθεν εἰσελθὼν εις τήν πατρίδα του Σερβίαν ἐδολοφονήθη κατ' ἐντολήν του Μίλος Όβρένοβιτς. L i p r a n d i, αὐτόθι σ. 447.

² Λ ά τ ο ς, Ἐπιθ. Τέχνης κ.λ.π. σ. 218 ἐξ.

³ L i p r a n d i, αὐτόθι σ. 441 ἐξ.

και άλλοι όπλαρχηγοί έπρότειναν νά έπιτεθοϋν κατά τών Τουρκών άνηχνευτών, άλλ' ό Ό λ ύ μ π ι ο ς δέν συγκατετέθη και τελικώς διηυθύνθησαν άπαντες εις τήν μονήν τοϋ Σέκου, όπου εϋρον άρκετά εφόδια πρός διεξαγωγήν τοϋ πολέμου καθώς και οίνον.

Η ρουμανική μονή τοϋ Σέκου εύρίσκεται επί τοποθεσίας όχυράς, άλλά διά τήν υπεράσπισίν της ως και τής γύρω δεσποζούσης περιοχής άπητοϋντο σημαντικά δυνάμεις και πυροβολικόν, τό όποϊον οί έπαναστάται δέν διέθετον. "Αν οί Τουρκοί, όπως και συνέβη μετά τινας ήμέρας, κατορθώνον ν' άποκλείσουν τήν μονήν διέξοδον, άγουσαν διά στενής και άποκρήμου φάραγγος, οί Έλληνες έπαναστάται ήσαν καταδικασμένοι εις καταστροφήν.¹ Εις τήν μονήν τοϋ Σέκου παραμείναντες επί 5/μερον άνήγειρον όχυρώματα και έμελέτησαν τό σχέδιον άμύνης. Τό μόνον, πού δέν προέβλεψαν, ήτο ή περίπτωσης έγκαταλείψεως τής μονής, όταν θά εύρίσκοντο πρò τών μεγάλων δυνάμεων τοϋ Σέληχ πασα και ό τρόπος διαφυγής, και αυτό τό λάθος υπήρξεν μοιραϊόν.

Κατά τήν έκτην ήμέραν έπληροφορήθησαν ότι οί Τουρκοί έξελθόντες μέ σημαντικάς δυνάμεις από τό Ίάσιον ειχον φθάσει εις τήν πολίχνην Τίργκου Νεάμτς, εύρισκομένην εις άπόστασιν 6 ώρων από τήν μονήν τοϋ Σέκου, και ότι ειχον εξαποστείλει 300 νελεήδες πρòς τήν μονήν διά τήν εξακρίβωσιν τών δυνάμεων και άναγνώρισιν τών θέσεων τών έπαναστατών, μέ τήν έντολήν ν' άποφύγουν, όπως έμπλακοϋν εις μάχην. Φαίνεται ότι οί Τουρκοί δέν εγνώριζον, κατοπιν μάλιστα τής ήττης τών άποσταλέντων άποσπασμάτων διώξεως, τήν δύναμιν τών Έλλήνων έπαναστατών, πού ειχον καταφύγει εις τά όρη τής Μολδαβίας. Οί άποσταλέντες νελεήδες² ένέπεσαν εις ένέδραν άποσπάσματος τών έπαναστατών υπό τόν εμπειροπόλεμον όπλαρχηγόν Γεώργιον Κολαούζ, κυκλωθέντες δέ και πανταχόθεν βαλλόμενοι έτράπησαν εις φυγήν πρòς τό Νεάμτς, σχόντες σημαντικάς άπωλείας. Από τούς συλληφθέντας 3 αιχμαλώτους έπληρο-

¹ Υπεστηρίχθη παρά τινων ιστοριογράφων ότι ό έπίσκοπος Ρομάνο παρεκάλεσε τόν θεοσεβή Όλύμπιον νά προστατεύση τούς θησαυρούς τής μονής από τήν τουρκικήν λεηλασίαν, άλλ' υπάρχει και ή γνώμη ότι ό έπίσκοπος έπαγίδευσεν τόν Όλύμπιον δι' άπατηλάν ένεργειών, ώστε καταστρεφομένων τών ύπολειμμάτων τών έπαναστατών ν' άπαλλαγή ό τόπος από τήν άσκουμένην υπό τών τουρκικών στρατευμάτων τρομοκρατίαν και λεηλασίαν τοϋ πληθυσμοϋ. Νομίζω όμως ότι αι τιοαυται ύποθέσεις, άναπόδεικτοι άπολύτως, άποτελοϋν δημιουργήματα άσθήρικτα τών μεταγενετέρων ιστοριογράφων. Κατά τήν γνώμην μας έπρόκειτο περί λάθους στρατηγικής τακτικής κατά τήν άμυναν τών ύποχωρούντων και άμυνομένων έπαναστατικών τμημάτων συντελούσης και τής άργοπορίας τοϋ επί μήνα άσθενήσαντος Όλυμπίου, ήτις ήμπόδισε τήν διαφυγήν εις Βεσσαραβίαν, πρην αι τουρκικαι καταδιωκτικαι δυνάμεις κατορθώσουν ν' άνακαλύψουν και νά καταδιώξουν τούς έπαναστάτας, πλημμυρίσαντες έν συνεχείά τήν όρεινήν περιοχήν τής Μολδαβίας μέ άποσπάσματα ισχυρά.

² Liprandi, αὐτόθι σ. 445 έξ.

φορήθησαν οί άμυνόμενοι ότι 6.000 Τούρκοι εβάδιζον εναντίον των.

Ό Όλύμπιος κατόπιν αυτών των πληροφοριών, βλέπων την κατάσταση λίαν δυσμενή, επρότεινε, όλίγον άργά όμως, να εγκαταλείψουν την μονήν, άλλ' οί άλλοι όπλαρχηγοί ύπεστήριξαν ότι ήτο άδύνατον να διαφύγουν διά Μολδαβίας προς την Βεσσαραβίαν, διότι όλόκληρος ή περιοχή ήδη εύρίσκετο υπό τον έλεγχο των Τούρκων και μόνον προς την Αύστριαν υπήρχε τρόπος διαφυγής, άλλ' ό Όλύμπιος επ' ουδενί λόγφ έδέχετο να παραδοθή εις τους Αύστριακούς ως άνεπιθύμητος. Τότε άντελήφθη τό λάθος, που διέπραξε, να εγκλεισθή εις την μονήν Σέκου και δακρύων ειπε «*Προτιμώ να πεθάνω έδώ με τό όπλο στό χέρι παρά να πάω εις την Αύστρια*». Ό πιστός του συμπολεμιστής Φαρμάκης και έν συνεχεία και οί άλλοι όπλαρχηγοί εκηρύχθησαν άλληλέγγυοι και όλοι μαζί άπεφάσισαν να υπεραπισθοϋν την μονήν «*μέχρι τελευταίας ρανίδος τοϋ αίματος*», όπως διηγείται ό Ρώσος αξιωματοϋχος Ivan Petrovich Liprandi, εύρισκόμενος τότε εις την Βεσσαραβίαν και έπικοινωνήσας ματά τινα χρόνον με τους έλαχίστους διαφυγόντας εκείθεν.

Ό Γεώργιος Κολαούζ, παρακολουθών από δεσπόζοντος ύψώματος την κίνησιν των τουρκικών στρατευμάτων, ειδοποίησεν τον Όλύμπιον ότι νέα τουρκικά δυνάμεις κατηυθύνοντο προς την μονήν.¹ Επρόκειτο περί 600 άνδρων υπό την ήγεσίαν του Τούρκου χιλιάρχου (μπίμπαση) Μποσνάκ Μεχμέτ.² Έξεληθόντες τής μονής οί περισσότεροι των όπλαρχηγών υπό την ήγεσίαν του Φαρμάκη και καταλαβόντες επικαίρους θέσεις άπεχούσας ήμίσειαν ώραν από τής μονής υπεδέχθησαν τους Τούρκους με εύστοχα και σφοδρά πυρά. Η μάχη έξηκολούθησεν επί 2 ώρας, τελικώς όμως εις ένίσχυσιν τής τουρκικής έμπροσθοφυλακής κατέφθασαν και οί Γενίτσαροι και διά νέας έφόδου, την όποιαν παρηκολούθει εκ του σύνεγγυς και ό πράκτωρ τής Αύστρίας Wolf, ήνάγκασαν τους Έλληνας να άρχίσουν συμπτυσσόμενοι αλλά και μαχόμενοι σώμα προς σώμα, χωρίς να κατορθώνουν οί Τούρκοι να εισέλθουν εις την μονήν, από τάς επάλξεις τής όποιας άλλοι όπλαρχηγοί υπό τον Όλύμπιον έβαλλον εύστόχος. Τελικώς ό Φαρμάκης κατόρθωσε κανονικώς υποχωρών να καταλάβη παρακείμενον δασώδη λόφον, ένθα δέσας τους ίππους ήρχισε καταιγιστικόν πυρ, αναγκάσας τους Τούρκους εις υποχώρησιν. Έπελθούσης τής νυκτός ό Μπλάντεν, ό Γεώργιος Κολαούζ και άλλοι πολεμισταί διεσκορπίσθησαν εις τά περίξ, καταφυγόντες εις τά πλησίον αύστριακά σύνορα, άλλ' ό Φαρμάκης κατόρθωσε να εισέλθη εις την μονήν ένωθεις με τον Όλύμπιον.³

¹ Liprandi, αυτόθι σ. 442 έξ.

² Λάιτος, αυτόθι σ. 219.

³ Είναι περιεργον πώς εις την έκθεσίν του ό Wolf ουδέν αναγράφει περί του Ό-

Ἡ έναπομένουσα ἤδη δύναμις τῶν Ἑλλήνων πολεμιστῶν ἀνῆρχετο εἰς 352 ἄνδρας μετὰ τῶν ἀρχηγῶν. Κατὰ γενομένην σύσκειψιν ὁ Φαρμάκης, σκληρὸς καὶ πεπειραμένος πολεμιστὴς, ἀνέλαβε νὰ υπερασπισθῆ τὴν κυρίως μονήν, ὁ δὲ Ὀλύμπιος μὲ 7 παλαιούς καὶ πιστοὺς συντρόφους τοῦ κατέλαβεν ὑπερκείμενον τῶν τοίχων τῆς μονῆς πυργίσκον, ὁ ὁποῖος παρεῖχε τὴν δυνατότητα ἐπικαίρου ἀμύνης καὶ εὐστόχων πυροβολισμῶν. Ἐκεῖ συνεκέντρωσε ἀνάλογα πυρομαχικὰ καὶ βαρέλια πυρίτιδος καὶ ἀνέμενε τὴν νέαν ἐπίθεσιν τῶν Τούρκων. Τὴν ἐπομένην οἱ Τούρκοι περιεκύκλωσαν τὴν μονήν, τοποθετήσαντες δὲ ἐν πυροβόλον ἤρχισαν νὰ βάλλουν κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν. Ἡ μάχη ἐγενικεύθη. Οἱ ἀρχηγοὶ εἶχον τοποθετήσῃ τοὺς ἄνδρας τῶν εἰς καταλλήλους καὶ ἐπικαίρους θέσεις καὶ ἤνοιξαν καταστρεπτικὸν πῦρ κατὰ τῶν ἐπιτιθεμένων. Κατὰ τὴν διάρκειαν ὁμοῦ τῆς μάχης, ἐξ αἰτίας τῶν βυσμάτων τοῦ πυροβόλου, ἀνεφλέγησαν ξηρὰ χόρτα καὶ καλάμια εὕρισκόμενα εἰς τὴν βάσιν τοῦ πυργίσκου ἔνθα ἡμόνετο γενναίως ὁ Ὀλύμπιος.¹ Ἀρχικῶς, οὐδεὶς ἔδωσε σημασίαν εἰς τὴν πυράν, διότι ἅπαντες ἡσχολοῦντο πυρετώδως μὲ τὴν ἐν ἐξελίξει εὕρισκομένην μάχην. Συντόμως ὁμοῦ τὸ πῦρ ἔλαβε μεγάλως διαστάσεις καὶ ἡ κατάσβεσις τοῦ καθίστατο προβληματικὴ. Τοῦτο, ταχέως ἐπεκτεινόμενον, μετεδόθη εἰς τὴν γωνίαν τοῦ πυργίσκου, ἔνθα ἐμάχετο ὁ Γεωργάκης Ὀλύμπιος μὲ τοὺς 7 συντρόφους τοῦ, ἡ κλίμαξ τοῦ πυργίσκου κατέρρευσε φλεγόμενη καὶ ἡ πυρκαϊὰ μετεδόθη καὶ εἰς τὴν στέγην περιβαλοῦσα ἐντὸς ὀλίγου ὀλόκληρον τὸν πυργίσκον. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην οἱ Τούρκοι ἤσκουν μεγάλην πίεσιν ἐπὶ τοῦ μοναστηρίου ὀλοκλήρου, οἱ δὲ Ἕλληνες ἐμάχοντο ἀπεγνωσμένως διὰ τὴν ἀπόκρουσιν τῆς ἐπιθέσεως. Ὁ Γεωργάκης μέσα εἰς τὸν πυρετὸν τῆς μάχης ἀντελήφθη τὴν τραγικὴν θέσιν, εἰς τὴν ὁποίαν περιέστη. Ἐὰν ἐτόλμα νὰ πηδήσῃ ἐκ τῶν ἐπάλλεξον ἢ τῶν παραθύρων τοῦ πυργίσκου, θὰ ἐφονεύετο μετὰ τῶν συντρόφων τοῦ ἀσφαλῶς ὑπὸ τῶν πλησιέστατα ἐπιτιθεμένων Τούρκων, χωρὶς νὰ προκύψῃ ὄφελος ὑπὲρ τοῦ διεξαγομένου ἀγῶνος. Ἐὰν ἔμενε εἰς τὸν πυργίσκον θὰ ἐκαίετο, ἀλλὰ καὶ τυχὸν διαφεύγων θὰ συνελαμβάνετο προφανῶς αἰχμάλωτος ὑπὸ τῶν Τούρκων. Τοιοῦτοτρόπως ὁ πολεμιστὴς αὐτὸς ἐπροτίμησε τὸν τραγικώτερον ἀλλ' ἠρωϊκώτερον θάνατον. Καθ' ἣν στιγμὴν αἱ φλόγες περιέζωσαν πανταχόθεν τὸν πυργίσκον² καὶ οἱ σύντροφοὶ τοῦ ἐπολέμου λυσσωδῶς κατὰ τῶν ἀγρίως ἐπιτιθεμένων Τούρκων, ἔθεσε

λύμπιου. ἴσως διότι τὴν ἐπομένην τῆς ἀφίξεως καὶ ἄλλων Τουρκικῶν δυνάμεων, ὅτε ἐγενικεύθησαν αἱ μάχαι, ὁ Ὀλύμπιος, ὡς γράφω περαιτέρω, εὗρεν ἐνδοξον ἀλλὰ τραγικὸν θάνατον.

¹ Lippandi, αὐτόθι σ. 442 ἐξ.

² Ὁ Lippandi, αὐτόθι σ. 442 ἐξ. προσθέτει ὅτι «ἐλάχιστοι ἦκουσαν τὰς φωνὰς τοῦ Ὀλυμπίου ἐκ τοῦ φλεγομένου πύργου».

πῦρ εις τὰ βαρέλια τῆς πυρίτιδος και ἀνατιναχθεις εις τὸν ἀέρα μετὰ τὼν συντρόφων του παρεδόθη εις τὴν ἀθανασίαν τῆς ιστορίας, ὅπως ήρμοξε εις γενναίους ήγήτορας. Ὅταν τὴν ἐσπέραν ἔληξεν ἡ μάχη, εις τὰ ἐρείπια τοῦ πυργίσκου εὑρέθησαν 8 πτώματα. Τοῦ Ὀλυμπίου εἶχε κατὰ τὸ ἄνω μέρος τῆς κεφαλῆς τὸ ἀριστερὸν τοῦ θώρακος και ὁ εις ποῦς.¹

Αὕτη ὑπῆρξεν ἡ δρᾶσις τοῦ γενναίου τούτου τέκνου τῆς Μακεδονίας κατὰ τὴν επανάστασιν τοῦ 1821 εις τὰ πριγκηπᾶτα τοῦ Δουνάβως. Αἱ μεγάλαι του ὑπηρεσίαι πρὸς τὴν πατρίδα, ἡ συμμετοχή του εις τὰς ἀπελευθερωτικὰς επαναστάσεις τῶν Σέρβων και ἐν τέλει ὁ τραγικὸς ἀλλ' ἡρωϊκὸς του θάνατος ἐδίδαξαν εις τοὺς μεταγενεστέρους ὅτι μόνον μετὰ τὰς αὐτὰς θυσίας κατακτάται ἡ ἐλευθερία. Ὅλοι οἱ ἀσχοληθέντες μετὰ τὸν Ὀλυμπίου² ἐπῆνεσαν τὸν ἀνδρεϊον αὐτὸν πολεμιστὴν, τοῦ ὁποῖου ὀλόκληρος ἡ ζωὴ ἐστάθη ὑπόδειγμα φιλοπατρίας, πίστεως και ἐθελοθυσίας.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ὀλυμπίου τὴν ἀρχηγίαν τῶν ἐναπομεινάντων Ἑλλήνων επαναστατῶν ἀνέλαβεν ὁ Φαρμάκης διατάξας σκληρὰν ἄμυναν μέχρις ἐσχάτων³. Οἱ Τοῦρκοι, ἐνισχυθέντες διὰ νέων δυνάμεων ἐκ 1500 ἀνδρῶν, ἤρξαντο νέας ἐπιθέσεις κατὰ μέτωπον, ἀφ' οὗ προηγουμένως ἐπέτυχον νὰ καταστρέψουν τὴν πύλην τῆς μονῆς. Ὁ Φαρμάκης ἐν τούτοις κατάρθρωσε μετὰ τοὺς ἀνδρας του νὰ κλείσῃ τὴν πύλην χρησιμοποιοῦντας τὰ πτώματα τῶν φονευθέντων ἱππῶν. Τοιοῦτοτρόπως τετραήμερος ἀγὼν τῶν Τοῦρκων δὲν ἐπέφερεν ἀποτελέσματα.

¹ Αὐτόθι σ. 443 ἐξ.

² Διὰ τὸν Ὀλυμπιον ἔγραψαν οἱ Σέρβοι I. Djordjevic εις Mostarska Mala Biblioteka 1903, ὁ Costa Milutinovic ἐν Δελτίῳ Ἰστ. και Ἐθνολ. Ἐταιρείας T/XV/1961, ὁ Ρουμᾶνος N. Jorga εις Anale Academici XXVI, ὁ Ἄν. Γούδας εις Παραλλήλους βίους T/E, ὁ I. Φιλήμων, Δοκ. Ἰστ. T/B, ὁ Σπυροσ Μελάς, Ἡμερ. Δυτ. Μακεδονίας 1934, ὁ Μιχ. Λάσκαρης, Ἑλληνας και Σέρβοι εις τοὺς ἀπελευθερωτικὸς ἀγῶνας 1936, ὁ I. Βασδραβέλλης, οἱ Μακεδόνες εις τοὺς ἀγῶνας τῆς ἀνεξαρτησίας, 1950 και ὁ Ivan Petrovic Liprandi εις Istoria, Rominei T/S/1962. Ἡ σύζυγος τοῦ Ὀλυμπίου Στάνα, θυγάτηρ τοῦ Σέρβου Rodovan και χήρα τοῦ Σέρβου βεοβόδα και ἐθνικοῦ ἀγωνιστοῦ Βέσκο Πέτροβιτς, εἶχε δωρήσει ὑπὲρ τοῦ ἐλληνικοῦ ἀγῶνος 5.000 χρυσὰ φλωρία. Εἶχεν ἀποσταλῆ ὑπὸ τοῦ Ὀλυμπίου μετὰ τοῦ Ἑλληνοσ ἐμπόρου Χατζηγιαννοῦση εις Βεσσαραβίαν, ἵνα ἀποφύγῃ τὰ δεινὰ τοῦ πολέμου. Ὁ Liprandi ἰσχυρίζεται ὅτι εις Βεσσαραβίαν εὑρισκομένη εἶχε νυμφευθῆ κάποιον Στέργιον. Τοῦτο ὅμως ἐξ οὐδεμιᾶς ἄλλης πηγῆς ἐπιβεβαιοῦται. Ἀντιθέτως ἔχομεν σαφεῖς πληροφορίες ὅτι μετὰ τὸν Ὀλυμπιον εἶχεν ἀποκτήσει 3 τέκνα, τὸν Ἀλέξανδρον, Μιλιγιαννοῦση και Εὐφοροσύνην. Τὰ δύο ἄρρενα, ἀφιχθέντα ἀργότερον μετὰ τῆς μητρὸς των εις τὴν Ἑλλάδα, διωρίσθησαν ἐπὶ βασιλείως Ὁθωνος ἀνθυπολοχαγοὶ τῆς τιμῆς ἀνευ μισθοῦ. Ἡ Στάνα ἀπέθανε εις Ἀθήνας τὸ ἔτος 1849, ἡ δὲ οἰκογένεια ὑπέφερεν ἀπὸ παντοειδεῖς στερησεις. Ἐφημερίς «Χρόνος» 28 Μαρτίου 1845. Βλέπε και Μιχ. Λάσκαρης, Ἑλληνας και Σέρβοι ἀνωτ. σ. 37 ἐξ.

³ Liprandi, αὐτόθι σ. 443. Λάιος, αὐτόθι σ. 220.

Τὴν δωδεκάτην ἡμέραν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς πολιορκίας τῆς μονῆς οἱ ἄνδρες τοῦ Φ α ρ μ ά κ η διευθυνόμενοι ἀπὸ ψυχραῖμον καὶ ἔμπειρον πολεμιστὴν, διαρκῶς μαχόμενοι καὶ ἀποκρούοντες ἄλλεπαλλήλους τουρκικὰς ἐπιθέσεις 3.000 καὶ πλέον Τούρκων ἐνισχυμένων διὰ πυροβολικοῦ ἀλλὰ καὶ ὑφιστάμενοι ἀπωλείας, ἦσαν ἀπολύτως κύριοι τῆς μονῆς καὶ τὸ ἠθικὸν τῶν παρέμεινεν ἄκαμπτον.

Τὴν 13ην ἡμέραν καὶ περὶ ὥραν 8ην πρωϊνὴν ἡ μάχη ἐπανελήφθη μὲ σφοδρότητα. Εἰς Τούρκος ἀξιωματικὸς σηματοφόρος ἐπὶ κεφαλῆς 100 γενιτσάρων ἐπετέθη κατὰ τῆς πύλης τῆς μονῆς, τῆς ὁποίας τὸ ἄνω μέρος δὲν εἶχε φραχθῆ ἀπὸ τὰ πτώματα τῶν ἵππων. Τοὺς ἐπιτεθέντας ὑπεδέχθησαν οἱ ἀμυνόμενοι μὲ τόσον δραστικὸν καὶ εὐστοχον πῦρ, ὥστε τοὺς ἐξηνάγκασαν νὰ τραποῦν εἰς φυγὴν, ἐγκαταλείψαντας πρὸ τῆς πύλης 72 γενιτσάρους νεκρούς, μόλις διασωθέντος τοῦ ἀξιωματικοῦ σηματοφόρου. Κατόπιν τοῦ δυσμενοῦς τούτου ἀποτελέσματος καὶ τῆς ἐφόδου ταύτης οἱ Τούρκοι ἀπέστειλαν τὸν ἀκολουθοῦντα τὰ στρατεύματά των Αὐστριακὸν πράκτορα W o l f, ἵνα ἔλθῃ εἰς συνεννόησιν μὲ τοὺς πολιορκουμένους. Ἄφ' οὗ κατέπαυσαν τὰ πυρὰ ἐκατέρωθεν, ἐξῆλθε τῆς μονῆς ὁ Φ α ρ μ ά κ η ς καὶ ἐξήτησεν ἀπὸ τὸν W o l f νὰ ἐπιτραπῆ ἡ ἀναχώρησις τοῦ σώματός του ἀπὸ τὴν μονὴν, ἄλλως ἢτο ἠναγκασμένος νὰ φονεύσῃ (νὰ στρώσῃ κάτω, διαλαμβάνει ἡ ἔκθεσις) ἀκόμη περισσοτέρους Τούρκους. Ὡς τελευταῖον αἰτημὰ τοῦ Φ α ρ μ ά κ η ς προέβαλε ν' ἀφεθοῦν ἐλευθέρως νὰ τραποῦν πρὸς τὰ αὐστριακὰ σύνορα, ὅπου θὰ κατέθεταν τὰ ὄπλα καὶ θὰ ἐξήτουν καταφύγιον εἰς τὸ αὐστριακὸν ἔδαφος, ἀλλ' οἱ Τούρκοι δὲν ἐδέχθησαν τὰς προτάσεις ταύτας.¹

Οἱ Τούρκοι ἐπέισθησαν δι' ἄλλην μίαν φοράν, γράφει ὁ W o l f, ὅτι «εἶχαν μπροστά τους ἄνδρας πραγματικούς» καὶ ἀπεφάσισαν νὰ συγκαλέσουν συμβούλιον τῶν ἠγηγτόρων παρισταμένου καὶ τοῦ Αὐστριακοῦ πράκτορος. Ἐκεῖ ἐλέχθησαν καὶ συνεζητήθησαν «πολλὰ τὰ ἀνόητα καὶ τίποτα τὸ μαλωμένο», συνεχίζει ὁ W o l f εἰς τὴν ἔκθεσίν του, ἀλλὰ ἡ λήψις ὀριστικῆς ἀποφάσεως ἀνεβλήθη, διότι ἔφθασεν ἡ εἰδησις ὅτι τὴν ἐπομένην θ' ἀφικνεῖτο ὁ Σ ε λ ἠ χ πασᾶς μὲ 4.000 ἄνδρες καὶ 4 πυροβόλα.² Πράγματι τὴν ἐπομένην ἀφίχθη ὁ Σ ε λ ἠ χ πασᾶς καὶ τοιοῦτοτρόπως 7.000 Τούρκοι μὲ ἰσχυρὸν πυροβολικὸν εὐρίσκοντο ἀντιμέτωποι τοῦ Φ α ρ μ ά κ η μὴ διαθέτοντος πλέον δύναμιν μεγαλυτέραν τῶν 235 πολεμιστῶν, ἐξ ὧν πολλοὶ τραυματῖαι, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ ἀρχηγός, ὅστις ἔφερε πλεῖστα τραύματα εἰς σημεῖον, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ ἱππεύσῃ μόνος του. Φαινόμενον ἠρώων

¹ Λάιος, αὐτόθι σ. 220 ἐξ., ὅπου ἡ ἔκθεσις W o l f.

² O W o l f, αὐτόθι σ. 220, γράφει περὶ 2 πυροβόλων, ἐνῶ ὁ L i p r a n d i, αὐτόθι σ. 443, περὶ 4.

από τὰ σπάνια εις τήν Ιστορίαν του άγώνος τής Έλληνικής άνεξαρτησίας. Τήν επομένην τής άφίξεως του Τούρκου στρατηγού με τās νέας δυνάμεις ήρξατο γενική επίθεσις όλων των δυνάμεων, συνοδευομένη υπό σφοδρού βομβαρδισμού. Οί Τούρκοι από όλας τās πλευράς επιτιθέμενοι έπλησίασαν προς τήν πύλην, ένθαρρυνθέντες εκ του ότι οί πολιορκούμενοι είχαν παύσει πυροβολούντες. Έπρόκειτο όμως περι στρατηγήματος του Φαρμάκη, διότι μόλις έφθασαν πρό τής πύλης, τους υπεδέχθη αίφνιδιαστικόν πυρ, αί δε άπόλειαι υπήρξαν σοβαραί. Ό Φαρμάκης, έπωφεληθείς τής επικρατησάσης άναταραχής, έτέθη επί κεφαλής 160 πολεμιστών του και έξελθών τής μονής ένήργησεν αίφνιδιαστικήν έφοδον με άποτέλεσμα νά προξενήση μεγάλην φθοράν εις τους Τούρκους και νά αφαιρέση και μίαν σημαίαν.

Παρ' όλα τὰ άνδραγαθήματα ταυτα των έγκλειστων υπό τήν λαμπράν ήγεσίαν του Φαρμάκη, τὰ πράγματα είχαν χειροτερεύσει διά τους Έλληνας πολεμιστάς. Τά τρόφιμα είχαν έξαντληθῆ και τὸ μόνον, πού είχεν άπομείνει, ήσαν ο οίνος και αί σάρκες από τὰ πτώματα των ίπων, από τās όποιās ήρχισαν νά τρώγουν οί υπερασπισται τής μονής. Υπάρχει δε και μία πληροφορία ότι ο Ρουμάνος ήγούμενος τής μονής του Σέκου έπρόδωσε τὸ ύδραγωγείον εις τους Τούρκους και *«ή δίψα έστενοχώρησε φοβερά τους πολιορκουμένους»*¹. Οί Τούρκοι ένήργησαν και άλλην έφοδον τήν ίδιαν ήμέραν, άλλ' άπόλεσαν 400 άνδρας και 2 σημαίας, άπελιπθέντες δε ότι θά κατελάβανον τήν μονήν εξ έφόδου ήρχισαν νά κατασκευάζουν κλίμακας διά νά άνέλθουν διά των μερών του περιτειχίσματος, πού είχε καταστραφῆ εκ του βομβαρδισμού του πυροβολικού.

Με ποίαν μάχην του άγώνος τής άνεξαρτησίας πρέπει νά συγκρίνωμεν τήν μεγαλειώδη άμυναν τής μονής του Σέκου; Μόνον εις τήν πολιορκίαν του Μεσολογγίου και τής Ναούσης συναντῶ κανείς παρομοίους ήρωϊσμούς, αλλά πόσοι ήσαν εκεί οί πολιορκούμενοι; Έδω μία δράξ ήρωϊκῶν πολεμιστών άποφασισμένων ν' άποθάνουν, έχοντας επί κεφαλής αδάμαστον ήγέτην κατέπληξαν τους Τούρκους και τους έχθρους τότε τής επαναστατημένης Έλλάδος Αύστριακούς αλλά και τόν Ρώσον συγγραφέα L i p r a n d i, πού δέν ήτο ευνοϊκῶς διατεθειμένος διά τὸν άγῶνα εκείνον, τρέφων μίτος άσπονδον διά τόν Γεωργάκη ν Όλύμπιον, τόν Ύψηλάντην και άλλους, δι' άγνώστους λόγους. Παρ' όλα αυτὰ τήν άμυναν του Φαρμάκη ήναγκάστη νά έξυμνήση εις τήν εκθεσίν του προς τόν Ρώσον Κυβερνήτην τής Βεσσαραβίας Κατακάζη ν.

¹ Τήν πληροφορίαν αναγράφει ο Φωτεινός, αυτόθι σ. 126 έξ., ειρϊσκόμενος κατά τήν επανάστασιν εις τās Ηγεμονίας. Ό L i p r a n d i και ο W o l f ούδέν αναφέρουν εις τās εκθέσεις των.

Ὁ Σελήχ πασᾶς κατόπιν τῶν σημειωθείσων νέων μεγάλων ἀπωλειῶν ἐσκέφθη νὰ ἐνεργήσῃ δολίως, συνεργασθεὶς πρὸς τοῦτο στενῶς μὲ τὸν W o l f. Ἡ φιλοτιμία του εἶχε θιγῆ, αἱ τουρκικαὶ ἀπώλειαι ὑπερέβαινον πάντα ὑπολογισμὸν καὶ ἡ ἄρπαγὴ 3 σημαίων ἐθεωρήθη ἐξευτελιστική. Ὁ Βόλφ μὲ μερικοὺς Τούρκους ἀπεσταλμένους ἐπλησίασαν τὴν μονὴν, ἐξήτησαν τὴν κατάπαυσιν τοῦ πυρός¹ καὶ συνομιλίαν μὲ τὸν Φαρμάκη ν. Ἄνεκοίνωσαν εἰς αὐτὸν ὅτι ὁ σουλτᾶνος ἐξέδωκε φερμάνιον, διὰ τοῦ ὁποίου ἀπένευμε συγγνώμην καὶ ἄμνηστίαν εἰς τοὺς πολιορκουμένους πολεμιστάς, ἀρκεῖ νὰ καταθέσουν τὰ ὄπλα, δυνάμενοι εἶναι συνεχεῖα ν' ἀναχωρήσουν, ὅπου ἕκαστος προετίμα. Τὴν ἔκδοσιν τοῦ φερμανίου ἐπεβεβαίωσεν ὁ W o l f² προσθέσας ἐπὶ λέξει «ὅτι πράγματι ἀφίχθη φερμάνιον καὶ ἐπομένως δὲν πρέπει νὰ ἐξακολουθήσουν πολεμοῦντες καὶ χύνοντες ἀδίκως τὸ αἷμά των, ἕκαστος δὲ εἶναι ἐλεύθερος νὰ φύγῃ εἰς τὴν Ρωσίαν ἢ τὴν Αὐστρίαν ἢ νὰ μείνῃ μὲ τοὺς Τούρκους». Ταυτοχρόνως εἰς Τούρκος ὑπάλληλος ἀνέγνωσε τὸ πλαστὸν σουλτανικὸν φερμάνιον, τὸ περιεχόμενον τοῦ ὁποίου ἐπιβεβαίωσε δι' ἄλλην μία φοράν ὁ Βόλφ, συμβουλευσας τὸν Φαρμάκη ν νὰ παραδοθῆ.

Ὁ Φαρμάκης κατόπιν τῶν ἀνωτέρω ἐπιστήμων δηλώσασεν τῶν Τούρκων καὶ τοῦ Αὐστριακοῦ πράκτορος ἐπέισθη δηλώσας ὅτι εἶναι διατεθειμένος ν' ἀποδεχθῆ τοὺς προτεινομένους ὅρους, ἀφ' οὗ ἀπομακρυνθῆ προηγουμένως ὁ ὄγκος τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων, παραμένοντων μόνον 1000 ἀνδρῶν, ἀλλὰ τὸσον ὁ W o l f ὅσον καὶ ὁ Τούρκος ὑπάλληλος, πού ἀνέγνωσε τὸ φερμάνιον, ἀντέκρουσαν τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ Φαρμάκη ν βεβαιοῦντες ὅτι ὁ φόβος εἶναι ἀβάσιμος καὶ «ὅτι ἐφ' ὅσον οἱ Ἕλληνες δὲν ἐμπιστεύονται εἰς τοὺς Τούρκους στρατιωτικούς, πού ἀνήκουν εἰς τὸν σουλτᾶνον, καθὼς καὶ εἰς τὰς διαβεβαιώσεις τοῦ Βόλφ ὡς πράκτορος τῆς Αὐστρίας, μεσολαβητοῦ καὶ ἐγγυητοῦ, τότε πῶς εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ πιστευτὸς ὁ Φαρμάκης, τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ ἄνδρες του δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο εἰμὴ ἐπαναστάται καὶ πιθανῶς λησται ἀλλὰ καὶ ποῖος δύναται νὰ ἐγγυηθῆ ὅτι, ἀντὶ νὰ μεταβοῦν εἰς τὴν Ρωσίαν ἢ τὴν Αὐστρίαν, δὲν θὰ διασκορπισθοῦν εἰς τὸ ἐσωτερικόν, διὰ ν' ἀρχίσουν ἐκ νέου νὰ λεηλατοῦν αὐξανόμενοι καὶ πάλιν;».

Τὰ ἐπιχειρήματα αὐτὰ καὶ τὸ γεγονός ὅτι τὴν τήρησιν τῶν ὑποσχέσεων ἠγγυήθη ὁ παριστάμενος W o l f³ ὡς καὶ διάφοροι ἄλλαι ἀπατηλαὶ ὑποσχέσεις, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ «πῶς εἰς στρατηγὸς εἰς τὴν Αὐστρίαν κρατεῖ τὸν λόγον του ἐπομένως καὶ εἰς πασᾶς», κατέπεισαν τελικῶς τὸν

¹ Λάϊος, αὐτόθι σ. 220 ἐξ.

² Lirrandi, αὐτόθι σ. 444 ἐξ.

³ Lirrandi, αὐτόθι σ. 445 ἐξ. Λάϊος, αὐτόθι σ. 220 ἐξ.

Φ α ρ μ ά κ η ν, σκεπτόμενον τήν δεινήν θέσιν, εις τήν όποίαν ειχε περιπέσει, πανταχόθεν κυκλωμένος, τραυματισμένος· ό ίδιος, άνευ τροφίμων και με έλλειψιν πυρομαχικών, τά όποια ειχον εξαντληθη κατάπιν 14 ήμερών συνεχών μαχών, ν' άποφασίση τήν πρωίαν τής έπομένης ήμέρας νά καταθέση τά όπλα.

Οί προταθέντες όμως όροι υπό τών Τούρκων, τούς όποίους ό Φ α ρ μ ά κ η ς άνεκοίνωσεν εις τούς έγκλειστους εις τήν μονήν του Σέκου συμπολεμιστάς του, δέν ήρσαν εις τούς περισσοτέρους εξ αυτών. "Ανδρες σκληροί και ριψοκίνδουνοι οί πλείστοι εξ αυτών, παλαιοί κλέφτες τής Βορείου Έλλάδος, κατά τό πλείστον σύντροφοι του Ό λ υ μ π ί ο υ και του Φ α ρ μ ά κ η από έτών, ώς και άλλοι τινές πολεμιστάι εκ τών χριστιανικών Βαλκανικών χωρών, γνωρίζοντες καλώς τήν δολιότητα τών Τούρκων, ύποπεύοντο τάς δελεαστικάς ταύτας προτάσεις και επέμενον νά εξέλθουν αιφνιδιαστικώς τής μονής τήν ιδίαν νύκτα, νά τραπούν προς τήν κατεύθυνσιν του παρακειμένου δάσους και νά προσπαθήσουν νά διαφύγουν εις τήν Αυστριάν.

Ό άρχηγός Φ α ρ μ ά κ η ς ειχεν άρχίσει ν' άμφιταλαντεύεται. "Ηο τραυματισμένος εις διάφορα μέρη του σώματός του και μετά δυσκολίας συγκρατούμενος από άνδρας του ήδύνατο νά ίππεύση. Εις τήν κρίσιμον έκεινήν στιγμήν έλαβε τόν λόγον ό όπλαρχηγός Γ ε ώ ρ γ ι ο ς Κ ο υ μ α ν έ τ ς, ό όποιος ύπεστήριξεν ότι έπρεπε νά συνθηκολογήσουν, καθ' όσον εξ αιτίας του W o l f, που παρίστατο εις τάς διαπραγματεύσεις και ειχεν έγγυηθη τήν τήρησιν τών όρων, και άν άκόμη οί έγκλειστοι πολεμιστάι θά έπετύχωναν νά διαφύγουν εις τήν Αυστριάν, δέν θά έγέγοντο εκεί δεκτοί, αλλά θά εξέδιδοντο εις τήν Τουρκίαν ώς άνθρωποι, οί όποιοι, ένφ συνεφώνησαν προηγουμένως νά παραδοθούν, κατεπάτησαν τήν έγγύησιν του W o l f και τήν επελθούσαν συμφωνίαν. Παραδιδόμενοι συνεπώς εις τήν Τουρκίαν εκ μέρους τής Αυστρίας, ουδεμίαν θά ειχον έλπίδα επί τής επικεικίας τών Τούρκων. "Η συζήτησις παρετάθη μέχρι τών πρωϊνών ώρών, ή πρότασις του Κ ο υ μ α ν έ τ ς έγένετο δεκτη από τό ήμισυ τών άνδρών, εις τούς όποίους προσεχώρησεν έπειτα και ό Φ α ρ μ ά κ η ς. "Όταν «ήλθεν ή αύγή», γράφει ό L i p r a n d i,¹ ήτο δύσκολον πλέον νά συζητήσουν, άφέθησαν εις τήν θέλησιν τής άδυσωπήτου μοίρας, ή όποία άνέμενεν αυτοūs τούς γενναίους.

Οί Τούρκοι έφερον τήν πρωίαν άμάξας, όπου έτοποθετήθησαν τά όπλα, τά όποια μεταφέρθησαν πλησίον τής σκηνής του πασα. Έν συνεχείαι εξήλθε και ό Φ α ρ μ ά κ η ς ώπλισμένος, συνοδευόμενος από 18 έπιτελείς του. Έκλήθη άμέσως εις τό στρατηγειον του Σ ε λ ή χ πασα· μόλις όμως κατά τήν έξοδον άπεμακρύνθη όλίγον, ή σπάθη κατεσχέθη, αί χείρες αυτοϋ, τών

¹ Liprandi, αὐτόθι σ. 445 εξ.

2 όπλαρχηγών του και τών επιτελών έδέθησαν και έτέθησαν υπό τήν φύλαξιν πολυαριθμου φρουράς τουρκικής. Ταυτοχρόνως οί Τούρκοι άλαλάζοντες ώς εκ συνθήματος, ώρμησαν εις τήν μονήν και ήρχισαν να κατακρουροϋν τούς πολεμιστάς. Οί δυστυχεῖς αυτοί, εις πείσμα τής δεινής των θέσεως, άοπλοι, τραυματισμένοι, ήμύνοντο με ό,τι ευρισκον πρόχειρον. Τά θύματα τής δολιότητος του Σελήχ πασά και ιδίως του Wolf, σφαζόμενα και στραγγαλιζόμενα, προέβαλον αντίστασιν μυθιστορηματικήν, τήν όποιαν διδει εις τούς ανθρώπους μία υπερτάτη προσπάθεια διαφυγής ενός τοιούτου σκληρού θανάτου από άνάνδρους δολοφόνους, και κατώρθωσαν μόνον με τάς νευρώδεις χειράς των να φονεύσουν έκει περι τούς 40 Τούρκους¹.

Τρεῖς μάλιστα εκ τών πολεμιστών, άφ' ου ήρπασαν έγχειρίδια από τούς δολοφονοϋντας αυτούς Τούρκους, κατώρθωσαν να διασχίσουν τόν κλοιόν των δολοφόνων καταφέροντες θανατηφόρα κτυπήματα δεξιά και άριστερά, σάν ήρωες μυθοι και να τραποϋν εις τό πλησίον δάσος. Δέν κατώρθωσαν όμως να σωθϋν τελικώς, διότι έφρονέθησαν διά τών πυροβόλων όπλων των δικωτων των.²

Οί άλλοι 215 περίπου πολεμισται έθανάτώθησαν δολοφονικώς άνάμεσα εις τούς τοίχους τής μονής του Σέκου και περίξ αυτής. Του Φαρμάκη άφήρσαν τήν στολήν και μετά με τούς 2 όπλαρχηγούς και τούς 16 εκλεκτούς συμπολεμιστάς του άπέστειλαν εις τό Ίάσιον και έν συνεχεία εις τήν Κωνσταντινούπολιν, όπου, άφ' ου ποικιλοτρόπως έβασανίσθησαν σκληρώς, έφρονέθησαν. «*Τοιουτοτρόπως*, γράφει ό Ρώσος συγγραφεύς Lirrandi, ή δόξα τής άμύνης του Σέκου άνήκει όλως δικαίως εις τόν όπλαρχηγόν Φαρμάκην, ό οποιος κατώρθωσε εν άνθέξη εις τήν μονήν αυτήν επί 14 ήμέρας μετά τόν θάνατον ταυ Όλυμπίου, συμβάνα τήν πρώτην ήμέραν από του έγκλεισμού εις τήν μονήν».

¹ Ο Σελήχ πασάς ειχεν επιτρέψει, όπως οί πολεμισται του Φαρμάκη κρατήσουν τά χρήματά τους, διά να τούς παγιδεύουν ασφαλέστερον ως ήτο έπόμενον όχι μόνον τήν υπόσχεσίν του ταύτην δέν έτήρησε, αλλά και πέραν των ληστευθέντων έπλήρωσε εις ένα έκαστον Τούρκον στρατιώτην διά κάθε κεφαλήν σφαγέντος Έλληνος 15 πιάστρα.

² Μόνον 3 άνδρες, έξ ών εις Ίσραηλίτης εκχριστιανισθείς υπηρέτης ενός όπλαρχηγού, εκμουσουλμανισθείς άργότερον και έγκατασταθείς εις τήν Σιλίστριαν διεσώθη, ό Τουφεκτσή Νικόλαος, άριστοτέχνης και όνομαστός και εις τούς Τούρκους όπλοποιός, ως και εις άοπλος παραληφθείς από τόν διοικητήν του 29ου γενιτσαρικού τάγματος. Ο Τουφεκτσή Νικόλαος υπηρέτησεν εν συνεχεία εις τήν στρατιωτικήν δύναμιν του Lirrandi, του Ρώσου άντισυνταγματάρχου και συγγραφέως τής ένταυθα άναφερομένης πραγματείας, όστις εύρίσκετο τότε εις τήν Βεσσαραβίαν και παρακολούθησε τά γεγονότα. Από τόν όπλοποιόν αυτόν και τόν άοπλον, που παρέλαβεν ό γενιτσαρ άγιάς και ό οποιος άργότερον έγκατεστάθη εις Βεσσαραβίαν και έν συνεχεία εις Βλαχίαν, έλαβεν ό Ρώσος συγγραφεύς πολλές πληροφορίας. Lirrandi, άνωτ. σ. 446 έξ.

Αυτό ύπήρξεν τὸ τραγικόν τέλος ἐνὸς ἐξαιρέτου πολεμιστοῦ τῆς Μακεδονίας, ἀναλώσαντος τὸν βίον του εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς πατρίδος. Οἱ διαρκεῖς ἀγῶνές του, ὁ καθ' ὅλα ἀκέραιος χαρακτήρ του ἴσως θά ἦσαν ἀξια ἐνδοξοτέρου θανάτου, ὅσον ἐνδοξος καὶ ἐκπληκτικὴ ὑπήρξεν ἡ ἄμνά του εἰς τὴν μονὴν τοῦ Σέκου. Οὔτε ἐκ φιλοζωίας ἐσυνθηκολόγησεν ὁ Φαρμάκης, ὡς ἀνακριβῶς ἐλλείπει πληροφοριῶν διέλαβεν εἰς τὸ ἔργον του ὁ ἱστοριογράφος τῆς ἐπαναστάσεως Ἰ. Φιλήμων, οὔτε ὑπελόγησε κινδύνους εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν, ὡς προκύπτει ἐξ ὧν διαλαμβάνομεν εἰς τὴν παρούσαν ἐργασίαν, τὴν στηριζομένην εἰς τὰς ἀδιαμφισβητήτους πηγὰς τῶν ρωσικῶν καὶ αὐστριακῶν ἀρχείων. Ὁ κατ' ἐξοχὴν ἦρωσ τῆς μονῆς Σέκου, θά ἠδύνατο νὰ ὑποστηρίξη τις, ὅτι ἔπεσε θύμα τῆς εὐπιστίας του πιστεύσας εἰς τὰς διαβεβαιώσεις τοῦ Αὐστριακοῦ πράκτορος, ἐγγυηθέντος τὴν τήρησιν τῶν ὄρων τῆς συνθηκολογήσεως παρὰ τῶν Τούρκων, οἵτινες ὁμως δὲν ἐφημίζοντο διὰ τὴν τήρησιν τῶν λόγων των, ἀλλὰ μόνον ὑπὸ ὑπερτέρας δυνάμεως ἐξαναγκαζόμενοι ἐτήρουν τὰς συνθήκας. Ἐπειδὴ ὁμως ὁ ἀντίπαλος παρεσπόνδησεν ὡς καὶ ἡ μεσολαβήσασα αὐστριακὴ διπλωματία, δὲν ἔχομεν τὸ δικαίωμα ν' ἀμφισβητήσωμεν τὴν δόξαν, τὴν ὁποίαν τόσον ἀδρῶς περιγράφουν εἰς τὰς ἐκθέσεις των οἱ ξένοι διπλωμάται, ἐχθρικῶς μάλιστα δικείμενοι εἰς τὴν ἐλληνικὴν ἐπανάστασιν τῶν ρουμανικῶν πριγκιπάτων, ἀνδρὸς ἐπιφανοῦς καὶ ἀπαρამίλλου γενναιότητος, ὅστις οὐδὲν τὸ μεμπτὸν ἔπραξεν εἰ μὴ μόνον ἐνδοξα καὶ ἐπαινετά.

Μὲ τὸν θάνατον τῶν πολεμιστῶν τῆς Μακεδονίας Γεωργάκη Ὁλυμπίου καὶ Ἰωάννου Φαρμάκη¹, ἐνδόξων ὑπολειμμάτων ἐνὸς ἀπροετοιμάστου μὲν ἀλλὰ πατριωτικοῦ ἀγῶνος, ἐτέθη τέρμα εἰς τὴν ἐξ ὑπαρχῆς ἀτυχήσασαν ἐπανάστασιν τῶν Ἡγεμονιῶν τοῦ Δουνάβεως.

¹ Λεπτομερείας διὰ τὴν ἐν γένει προεπαναστατικὴν δρᾶσιν τοῦ Ἰ. Φαρμάκη βλέπε εἰς τὸ ἔργον τοῦ Ἰ. Κ. Βασδραβέλλη. «Οἱ Μακεδόνες εἰς τοὺς ἀγῶνας τῆς ανεξαρτησίας 1796-1832. Θεσσαλονίκη 1952, Β' ἔκδοσις».